Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШИНАРА, 31 август, 1976 шу. • № 106 (5617). • Мах 2 кеп.

КАГИРХОЙ ХЬЕХАМЧА

Наставникий болам, из боккха общественни лоархIам бола гIулакх хилара тарра, тIа-тIа баржаш латт вай республике. Из бакъдара кхоачам ба хIанз Нохч-ГIалгIайчен заводашка, фабрикашка, колхозашка, совхозашка, кхыча коллективашка, шоашта болча аьттонна доацаш наставника декхар шоашта хьатIа а ийца болх беш ши эзар совгIа кадрови болхлю хилар белгалдаькхача.

Ше комсомола XVII съезде къамаьл деш новкъоста Л. И. Брежнева къоначар наставникех лаьца белгалдаьккхад: «Цар шоашта лайнеи дега дезарцеи кагирхой къахьегам безаргболаш Iомабу, цар балха говзал лакхъю, уж вай сий долча болхлой класса турпалерча традицешца кхетабу».

Духхьашха къахьегама вахар дIадоладеча къонабарий цу тайпара йоакхо еш ба Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода воккхагIвола оператор Социалистически Къахьегама Турпалаш Н. И. Ведерников, СМУ-4 каменщикий бригадир Ш. Хаджиев, швейни производственни объединене швея-мотористка М. П. Ушакова, хIаьта иштта къахьегама ветеранаш Грозненски локомотивни депо заготовительни цеха слесарий бригадир В. А. Шакшуев, Октябрьски бурувдеттача балхий управлене мастер П. Г. Стеблецов, Назрановски «Электроинструмент» завода литейщик М. Гизатуллин, дуккха кхыбараш. Цар кердача болхлошта кхо ца еш дIалу шоай дега йIовхал, камаьршал, балха говзал, цудухьа къонабараша шоай дай-ноаной санна сий ду цар, шоаш кхычахьа дIабаха къахьегаш бале а царцара бувзам хадийтац.

Партийни, профсоюзни, комсомольски организацей кулгалца укх тIеххьарча хана республике наставникий слеташ чакхъяьхай, йоккхача предприятешка, боахамашка цу балха лостам телар духьа лаьрххIа советаш вIашагIъсхкай. Цу дерригне толашагIболча къахьегама ветераний опыт шерагIа йоаржаяра аьттув боалийташ дола хьалаш хьадаьд.

ХIанз наставника сий дола гIулакх кхоачашдеш къаьст-къаьста кадрови болхлой хиина ца Iеш предприятей бIаьрча коллективаш а я. Цу хьакъехьа дукха дика хIамаш дувца йиш я СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода, А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода, бувзама управлене коллективаех. Цар маьхера шефски новкъостал лоаттаду № 1, 2, 7 йолча профессионально-технически училищашта.

ЧIоагIа пайдане лархIа доагIа СССР 50 шу дизара цIерагIча химзаводе чакхдоаха «Йийллача наIарий дешош», хIаьта цар «Химик» яхача газета лаьрххIа номер а арахец. Цу тIа предприяте кулгалхоша, профтехучилища дешархоша, школашка дийша баьннараша дувц химзаводе Iомае йиш йолча балха говзалах, цу барт тайнача коллективе къахьегама вахар толаме дIадоладаларах, шоай салоIама, дешара гIулакхах. ТIаккха из газет школашка дIадохьийт. Иштта кагирхошца бувзам оттабар бахьан долаш комбината болхлой кийчбеча № 1 йолча профтехучилище деша увттараш кхоачам болаш хул.

Цу дерригне вай гIаддуге а белгалданза далац цу лоархIамеча гIулакха массанахьа цхьатарра йоакхо ца елга. Дукхача коллективашка из болх лостам болаш лелабац. Из вла доагIа аргунски «Пищемаш» заводах, «Терек» яхача производственни объединенех, Назрановски трикотажни фабриках, дукхача гIишлошъеча организацеех, колхозех, совхозех. Цар партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш наставникий болам хьаллувцараш ди тIехьа дуккагIа хургбола хьалаш хьадара, цар балха лостам гергбола советаш вIашагIйоххкара лерттIа оарцагIйоалаш ца хиларца нийслуш да из.

Наставника декхар керда балха эттача зIамигача сага е йоIа цкъа-шозза новкъостал дарах доалаш дац. Керттердар шийна дIахьехар къона болхло тIатеIIа Iомаде, карадерзаде гIортаргволаш цун хьянари кхетами хьалхьоабелга Iалашдари цун балха кIезиг-дукха а аьттув баьлча уж хьаькъэлца хоастабари да.

Долче, балха говзал лакха хиларах кхоачам баь Iе йиш йолаш вац таханара наставник. Вахар дика довзаш, кхетам балара опыт йолаш, педагогикаи психологеи лардаш йовзаш из ца хуле гIулакх бокъонца кхоачашде могаргдац цунна. Наставника декхар тIадиллара коллективера кадрови болхлой хьахоржача хана даим теркалде деза из хIама.

ХIанз лакхерчеи юкъерчеи дешара заведенешка приемни экзаменаш дIаеннай укх шера 8, 10 класс чакхьяккха баьнича кагийча нахеи мехкарашеи. Толамца цу тохкамах чакхбаьннараш дIахо дешаргда, хIаьта бисарех доккха дакъа производстве къахьега долалургда. Цигга чIоагIа эшаргда царна говзача, кадрови болхлой новкъостал, хьехам.

Цу дерригне партийни, профсоюзни, комсомольски организацешкара дIалех наставникий дешар лерттIа вIаштIехьдоаккхилга, толашагIболча кагирхой хьехамчий опыт шерра йоаржаелга. Болх иштта оттабелга Iалашдойя болхлой классан ахархойи йоккхагIйолча новхален когаметта дIаоттаргйола тешшаме смена хьалкхее аьттув баргба вай.

Кулгалхоша, общественни организацеша хадданза теркалде деза наставникий болх тоабарца дувзадена гIулакхаш, шоашта болча аьттонна доацаш камаьрша шоай балха а вахара а опыт къоначарна дIалуш бараш хестабе а цар сий де а деза.

Назрановски ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» заводе дукха кхалнах ба иттлагIча пятилетка хьалхарча шера плани тIайийца социалистически декхараши толамца кхоачашдара яьржача социалистически яхье хадданза хьалха латташи шоай новкъосташта хьокхам телаши. Царех я къона токарь-револьверщица Осканова Марет. Къахьега йолаенна дукха ха еце а шийн балхах IалаьмаIте дика кхийттай из. Цудухьа вIаштIехьдоал цун массаза а шийн сменни норман тIеххкхоачашъе.

СУРТА ТIА: болх беш я токарь-револьверщица М. Осканова.

А. Пономаренко сурт.

ДОШ—АЬННАЧА

Шалински районе боккхагIа боахам ба аьнна ала йиш йолаш я «Автуринский» совхоз. Районо паччахьалкхенга дIалуча ялатах дукха хIама ца эшаш кхоалагIа дакъа цу совхоза кхаш леладераша кхеду.

Дикача толамашца дIадоладаьд автуриницаша иттлагIча пятилетка ер хьалхара шу. Ялата лаьрхIа дукха хIама ца эшаш 3000 гектара тIа юрта боахама культураш дIайийра цу боахаме соахка гурахьа. Уж дика хьузкъаяр духьа шоай низ дIакхоачав дир. ХIара гектара тIара планагIа 21,7 центнер чуэца дезаш хиннача 24 центнер ялат чудера.

1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалябара КПСС XXV съездо тIайийцача керттерча лостамаша дог гIоздаьккхача совхоза къахьегамхоша доккха социалистически декхар тIайийцар. План 2200 тонн йолаш паччахьалкхенга 3500 тонн ялат дохка дош делар. Цхьабакъда КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева Краснодарски края кхаш леладерашка дахьийтача письмона жоп луш паччахьалкхенга 4000 тонн ялат дохка лаьрхIар совхоза къахьегамхоша. Шоаш денна дош кхоачашдара хьинар, низ кхо ца беш болх бир ка бола ялаташ чуэцаш. Из бахьан долаш йиш хилар паччахьалкхенга ялат дохкара шоаш тIайийца декхараш а кхоачашде. Паччахьалкхенга дехкар 4107 тонн ка бола ялат.

ИттлагIча пятилетка тIадоагIача шоллагIча шера чуэцаргдолча ялата лард йоллаш ба хIанз «Автуринский» совхоза кхаш леладераш. Укх гурахьа ялата лаьрхIа 3800 гектара тIа тайп-тайпара культураш дIае езаш ба уж. Из гIулакх толамца чакхдаккхара хIанз тIатеIIа лаьтта оахаш ба совхоза механизатораш. ХIанзле аьха даьккхад ши эзар совгIа гектар лаьтта. ЙоагIа йоакхо яьй боахаме дIадув фу лакхача кондицега дIакхоачадара а. Гурахьа ювча культурай Iалашдаь 90 процент фу цхьоалгIча класса кондици йолаш да, хIаьта 10 процент — шоллагIча класса кондици йолаш. Бицлац совхоза механизатораш шоаш бIаьсти цхьаццa культураш дIае езаш хургболга а. Зяба аьхад 1500 гектар лаьтта.

Гурахьа юв культураш дIаера оахаш дола лаьтта 1 сентябрь тIакхоачаш аьха даккха дош деннад трактористаша.

Уж толамаш доахача доккха дакъа лоаш «Автуринский» совхозе укх шера эттара хьалха вIашагIъехкача хозрасчетни механизировании отрядашa. ХIаьта къаьстта хьинаре болх бу Ленина, Къахьегама Цlеча Байракха орденаш лелаеча Чамаев Сум-Iумара кулгалдеча механизировании отряда коллективо.

Отряде кхойтта саг ва. Тайп-тайпара юрта боахама культураш кхеяра царна хьакъоастадир 1260 гектар лаьтта. Iалашбир тайп-тайпарча техникаца.

1976 шера халкъа боахама планаш кхоачашъяра яьржача Ерригсоюзни социалистически яхьа юкъе а баха хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 25 центнер кIа, 38 центнер фуалъяьха хьажкIаш, 250 центнер шекара свекла, 13 центнер горох чуя социалистически декхар тIайийцар цу отряда къахьегамхоша.

Цар тIеххкхоачашдир ка бола ялати горохи кхеяра шоаш тIайийца хинна социалистически декхар. Иштта, ка бола ялат хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 33,9 центнер чудера, хIаьта горох хIара гектара тIара 19,7 центнер яьлар.

ХIара гектара тIара 50 центнер фуалъяьха хьажкIаши 250 центнер силоси чуя дош деннад отряда коллективо.

Шоаш денна дош толамца кхоачашдергхиларах шеко яц Сум-Iумара а цун новкъостий а. Дика хиннай хьажкIаш.

Дукха ба отряде Сум-Iумарац цхьана дукхача хана денз къахьегаш хьабоагIа цIи хеза механизатораш. Иштта, Къахьегама Цlечь Байракха орден лелаю Сайдулаев Шахид, Къахьегама Цlеча Байракха орден лелаю Магомадов Бавади, Мудаев Ширвани, Эскирханов Хьусен, Закаев Бексолт, кхыбараш.

Ялата культураш кхееш йоккха опыт Iоаяьй цу механизатораша. Цудухьа цар аьннача дулургI, цар сий ду отрядерча къонача механизатораша Хамидов Армеца, Чамаев Асланбека, Мадаев Бадруддина, кхычар. ХIаьта шоай къонача новкъосташта дикача хьехамаща, гIулакхаца гIо де массе хана кийча а ба опыт йола механизатораш. Цудухьа барт, цхьоагIо йолаш къахьегаш я Чамаев Сум-Iумара кулгалдеча механизировании отряда коллектив.

М. ХАМАТХАНОВ.

БИЦ ХIАНА БАЛИЙТАБ?

Сунженски района XX партсъезда цIерагIча колхоза правленена хьалхашка латтача Сийлен Доска тIа дIаязъяь я дикагIа болча комбайнерий цIераш, цар сийна «Молнеш» арадувл, хIаьта колхоза председателя кабинета наIараштa хьалхашка хьалтеха доахк ялат чуэцача хьалхле лелаерий сурташ. ЛаьрххIа оттадаьча щита тIа хьеххад шурий-товарни ферма хьокхамаш. Хьалхашка латта декхараш дикагIа кхоачашдеш бола хьайбаш леладераш ракета тIа багIаш хьеххаб художника, хIаьта тIехьабусараш — бога цхьида тIа багIаш.

Из деррига ялат кхедераштеи хьайбаш леладераштеи юкъера социалистически яхь мишта лел хьахьокхаш да. ХIаьта соми баьцадаараши леладераш шоаши царна юкъера яхьи йишъсиргй парткома.

Ялати хьайбай продукция юртбоахама производстве керттерчарех хиларах шеко яц. керттерчарех а халагIъярех а я уж участкаш. Цхьабакъда йишъялийт» йиш яц колхоза боахама доакъошка юкъе кIезигагIа лоархIам болаш йоаца баьцадаарий участок а. «IалаьмаIте лоархIаме да, яьхад КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева КПСС Краснодарски крайкомаген крайисполкомаген яздаьча письмо тIа, — шекара свекла, генараш, баьцадаараш, доакъареи юртбоахама кхыйолеи культураш дикагIа хьувкъийтара коая къахьегамхоша чIоагIа йоакхо еш хилар, паччахьалкхенга лаьттани хьайбайи продукташ йохкара планаш тIеххкхоачашъе шоашта хьалхашка цар декхар увттадар».

Иштта да иттлагIча пятилеттка хьалхашка латта декхараш. Юртбоахама производстве дац лоархIам боаца доакъош. Маькхацеи даьттацея цхьатарра баьцадаараш а хила деза сага истола тIа.

Боккхеи чоалханеи боахам ба баьцадаараш леладеча бригада бригадира В. М. Мосиянкой бар: 100 гектар баьцадаарий культураш. Цунах 60 гектар яраш помидораш, 6 гектар хох, юхедкесача лаьттан тIа — кабуц, морковка, нарсаш... Кхозза-диазза деш оасар даьд цу баьцадаараштa. ХIаьта бригаде дачм къахьегаш 18 болхлои кIезиг-дукха пенсионераши ба Хаттар отт: хьан болх ба халагIа шортта машинаш йолча кхаш леладерий ба е кхо звенох латтача кхалнахаша кулг-кара къахьегача баьцадаараш кхедеча Варвара Михайловнай бар ба?

Дукха ха йоаккх Масиенкос балха хьалонеха, бригада гIулакххехи, хьалха латтарехи дувцаш. Ледарло лелаеш саг вац цун бригаде цо хьадувцачох. ХIара колхозхочоа дика тешал ду цо. Масала, царех ба В. М. Градова, В. Д. Ильина, З. М. Скородумова, Е. И. Жихарева, А. П. Горновцева, Е. И. Оленко. Уж пенсионераш ба. НормагIа 200 килограмм гулъе езача метта дийнахьа 400 килограмм баьцадаараш гулду цар. Бригада звеношта юкъе хьалха я В. С. Загудаевай звено. Чуийца юртбоахама продукташ ханнахьа дIаяхьа кхоаврал совгIа болхлошта ханнахьа кхача лоаттабе, хий деттараштa новкъостал де кхоаву говра-ворда лелаеш вола Н. Е. Глыва Низи хьинари кходац болхлоша гIайийца декхараш кхоачашдара. ХIара гектара тIара 110 центнер нарсаш гулъе дош деннадар баьцадаараш кхедераша, хIаьта гулъяьраш 170 центнер хилар.

Бригада болхлошта юкъе яхь лел, шийн болх сихагIа, дикагIа лелабе гIерт хIаравар, цхьабакъда царна юкъерча яхьа партийни кулгалдеш саг вац. ДикагIа къахьийгача наха ахчан совгIат хьожадарал совгIа баьцадаараш леладераш морально хоастабара формаш белгалъяьяц парткомо.

Нагахьа саийа кхай тIарча стане бригадир е учетчик кора ца воагIе ховргдац шоана балха хьалхле лелаев е тIехьавусар малав хьан фу даьд.

Шоаш морально хоастабарца нах хьашт долаш бац аьлча хари хургда Бригадира хала хийтар колхоза правлене бригада коллектива болам теркал ца беш битача. Планаш кхоачашъярий боахамашта юкъе тIехьарча мугIарашка шоай колхоз латтилга бIаргаяйча сиха тохавале правлене заседани ю председателя.

ЧIоагIа цецбаьннабар колхозхойн бригадира колхоза радио гIолла шоаш дика болх бу яхаш кхайкабаьб аьнна хезача. Цар дIачу мел еина нарсаш хьалхарча сортах дIайийцай. Уж чIоагIа гIадбаха бар шоаш хоастабара. Кхы а дикагIа къахьега бIубенна вар хIаравар.

Хаттар отт: баьцадаараш леладерий толама боагIа лоархIам хIанз бац парткомо, дикагIа йолча дояркай е механизаторий санна цар цIераш, балха опыт дIа хIана йовзийтац наха?

А. ЗИМАРИН.

Мишта кхоачашду социалистически декхараш

МЕЛ ЭША ХЬАЛАШ ДА

ИттлагIча пятилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра, производства эффективности балха дикали лакхъяра доккхий социалистически декхараш тIайийцад Грозненски молкомбината болхлоша. Продукци маьхала яккхара укх шера план ханал хьалха кхоачаш а еш, планагIа лаьрхIачул совгIа бIаь эзар сома маьха тайп-тайпара продукци арахеца, заданел совгIа 250 тонн мерзача шурий продукци, итт тонн дулхдаьтта, 5 тонн нахча арахеца социалистически декхараш тIайийцад цар. Уж толамца кхоачашдара «ХIара балха денна—дикала Знак» яхача девизагIа къа а хьегаш шерра социалистически яхь йоаржаьй цар. Яхье баьннараша шоай производственнии технико-экономически хьокхамаш тоадара тIа-тIа керда торонаши кхоачамаши лех, балха юкъеххухь хьалхалаттарий дикагIйола опыти, керда техникеи, технологии. Предприяте кулгалхоша, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша тIайийца социалистически декхараш толамца кхоачашдара тIалатта бехктокхам хIара цеха, участка, смена, бригада коллективашта, берригача къахьегамхошта дIабовзийтаб. Цу даькъе белгалъяьха организационно-технически мероприятеш мишта кхоачашъю хьожаш хадданза тIахьожам лоаттабу цар. Иштта шоай къахьегам кхетамца вIаштIехьбаккхарах шера план ханал хьалха кхоачашъяра тIайийца хинна социалистически декхараш тIеххкхоачашду цар.

Продукцена реализаци яра ворхI бетта план 102,4 процент кхоачаш а еш, планагIа лаьрхIачул совгIа маьхала яьккхай 147 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. Заданел совгIа продукци арахецара шера тIайийца хинна социалистически декхараш цкъан ахаззен гаргга тIеххкхоачашдаьд укх шера хьалхарча ворхI бетта. Дулхдаьтта арахецара ворхI бетта план 162,8 процент кхоачашъяьй. Планал совгIа арахийцад 27 тонн дулхдаьтта. Мерзача шурий продукци арахецара ворхI бетта план 100,9 процент кхоачаш а еш, планал совгIа арахийцай 261 тонн мерзача шурий продукци. Нахча кийчъяра задани 122,9 процент кхоачаш а еш, планал совгIа кийчъяьй 31 тонн нахча. Цу дерригача производственни хьокхамаша къаьгга хьахьокх пятилетка хьалхарча шера тIайийца социалистически декхараш кхоачаши тIеххкхоачаши деш хилар.

Предприяте коллектива технико-экономически хьокхамаш тоадара тIайийца хинна социалистически декхараш а тIеххкхоачашдеш да. Укх шера тIайийцача социалистически декхарех къахьегама овсарле 0,3 процент лакхъе езаш хиннача дIабахача ворхI бетта из лакхъяра задани 7,2 процент тIеххкхоачашъяьй. Духхьала цун чотах кийчъяьй молкомбинате планал совгIа ара мел хийца продукци. Арахеца продукци дикагIа хилийтарах паччахьалкхенна бе безаш хинна пайда ши эзар сом долча, духхьала хьалхарча ах шера баь пайда 2100 сом хилар. Производства культура лакхъярах, кийчъеш йола бедал дикагIа хилийтарах комбинате арахецача кIолдий, дулхдаьтта, нахчай дикал планагIа лаьрхIачул цхьаццa процент лакхъе социалистически декхараш тIайийцадар болхлоша. Уж декхараш а кхозза совгIа е кхы дукхагIа тIеххкхоачашдаьд. Шера тIайийца хинна декхараш хIанзлехьа толамца кхоачаш а деш, предприятена реконструкци яра, кулгашца деча балхашта механизаци яра де лаьрхIа хинна балхаш а чакхдаьхад. ХIаранe чу ялх тонн чуйодаш йола шура лоаттаю кхо емкость кийчъяьй, шура мист а ца йолийташ шийла лоаттаеш йола установкаш дIа а оттаяь болх бе йолаялийтай, кара а ерзаяь болх бе йолаялийтай тIоана расфасовка яра йола автоматаш.

Материалашта кхомбара тIехьа шера тIайийцача социалистически декхарий цхьайола пункташ а тIеххкхоачашъеш я. Шера долча декхарех кхое езаш хинна электроэнерги бIаь эзар киловатт-сахьат долча, хьалхарча ах шера кхояьй 71,2 эзар киловатт сахьат электроэнерги, итт тонн условни доагор кходе дезаш хиннача 7 тонн кхояьй, кхаь эзар сома маьха гIона йола материалаш кхояра тIайийца декхараш хIанзлехьа толамца кхоачашдаьд. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарах производствана 91 эзар сом кхо а деш тIеххкхоачашдаьд тIайийца хинна социалистически декхараш.

Уж къахьегама толамаш ши-шегIа хьахиннадац. Цун керттердар да молкомбината коллектива къахьегами социалистически яхьа кулгалделгеи кхетамца вIаштIехьа а даькхха хьинар кхо ца деш болхлоша къахьегар. Къаьстта дика къа а хьегаш укх шера хадданза социалистически яхье хьалха латташ ба цига IалалДчик Байко Иван Семенович, машинисташ Дурова Нина Ивановна, Космынина Галина Васильевна, даьтта доаккхараш Ананкина Мария Васильевна, Тукаева Умри Абдулвахидовна, кхыбараш. ХIаьта бригадашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латт Михайлова Клавдия Андреевнаи Ильченко Таисия Васильевнаи керте латта бригадаши воккхагIволча мастера Амхадов Баудин Билаловича кулгалдеча цеха коллективи.

Молкомбината коллективана карагIдийннараш дика дале а, укх шера тIайийна социалистически декхараш кхоачашдеча цIенхашттара кхоачамбоацараш нийсденнад. Ер шу долалуча хана чакхдаха лаьрхIа балхаш чакх ца доахаш юкъагIа дисад. Нахчаш чуйохкача бочкашта обработка яра Валерикски Шалински раймолзаводашка кийч а яь дIаоттае лаьрхIа хинна моечни машинаш дIаоттаяьяц. Комбината рационализатораша кийч а яь производствана юкъеяхьа езаш яр шера паччахьалкхенна 13 эзар сом пайда беш йола 13 рационализаторски предложени. Хьалхарча ах шера производствана юкъейихьача рационализаторски предложенеша баь пайда 850 сом мара дац. Шера тIайийцача социалистически декхарех 15 тонн бедал кхое езача, укх шера хьалхарча ялх бетта ялх тонн мара кхояьзар. ИттлагIча пятилетка хьалхара шу долалуча хана комбината коллективо социалистически декхараш тIайийцадар 16 саг керда болхло кийчве, 50 болхлочун квалификаци лакхъе, итт сагага шоллагIа балха говзал караерзайта. Уж декхараш кхоачашдеш дац. ХIанзлехьа керда кийчваьр ши болхло мара вац.

ТIайийцача социалистически декхарий цхьайола пункташ кхоачаш ца яр шоай бехкагIа дац яхаш бехказа бовла гIерт кулгалхой, предприяте специалисташ. Цу бехка кIалхара балац уж. Уж кхоачаш ца дара керттера бахьан да де лаьрхIараш мишта кхоачашду хьожаш предприяте кулгалхоша, партийни профсоюзни организацеша хадданза тIахьожам ца лоаттабар, из болх тоабара керда торонаши кхоачамаши гуча а доахаш, царех биззa пайда ца ийбар. Бедал кхояра, болхлой кадраш кийчъяра е йоагIача тайпара йоакхо яь яц. Шу чакхдала укх юхейисача хана уж кхоачамбоацараш цIендаь дIадахара деррига низаш оарцагIдаха деза.

Б. КОСТОЕВ.

НОВ. П. И. ЛАТЫШЕВНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР КУЛЬТУРА ЗАСЛУЖЕННИ БОЛХЛО ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Культура даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика культура заслуженни болхло яха сийлен цIи лойла нов. Латышев Павел Ивановича — КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропагандай агитацеи отдела заведующена.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный, 30 август, 1976 шу.

НОВ. Н. А. СУПРУНИНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ ГIИШЛОНХО ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

ГIишлош хьалъяра даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика заслуженни гIишлояхо яха сийлен цIи лойла нов. Супрунин Николай Андреевича — СССР Минмонтажспецстрой «Кавэлектромонтаж» треста Грозненски монтажни управлене керттерча инженера.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный, 26 август, 1976 шу.

НОВ. С. С. АКОПОВНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ РАЦИОНАЛИЗАТОР ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Рационализаторски балха даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика заслуженни рационализатор яха сийлен цIи лойла нов. Акопов Сергей Самсоновича — Нохч-ГIалгIай гIишлош управлене гIишлошта механизаци яра управлене начальника заместитела.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный, 26 август, 1976 шу.

Фу кийчделга тIехьадоах

Укх шера гурахьа дуврголча ялатий фуна лаьрхIа 45693 центнер чутасса езаш я МагIалбика район. 15 августе кхаччалца районе кийчдаь кондиционни фу 32724 центнер, е планах 72 процент да. Цунах цхьоалагIча класса фу 15677 центнер е планах 34 процент, кондиционни 48 процент да.

Гурахьа дувча ялатий фу цIендарах из лакхача дIадувча кондицешка кхоачадарах оттаяь ха 20 августа яр. Цхьабакъда, цу ханале из цIендаь даккха маганзар тха районча боахамашта, хIаьта цхьоалагIа сентябрь хьатIакхачалехьа боале а я тамаш. ХIанад из? Цу боахамий ларда тIа комсаш лелаю 7 совхоз хьаьй районе. Хьаяр-м хьаяр ма-дий, цхьабакъда, керда вIашагIбеллача цхьаь цхьан боахама ялат цIенду машинаш еннаяц, кхыметтел ОС-4,5 енна а, хIаьта кIал хиннача боахамашкара хьайийцараш хIаманна пайдана яц. Бакъда, «Кавказ», «Ингушский» яхача комсаш лелаеча совхозашка я ялат цIенду пункташ, хIаьта цар кхыча боахамашта фу цIендара новкъостал а ду.

Алхха цхьа боахам ба районе — «Кавказ» яха комсий совхоз — гурахьа ювча а бIаьстан юхье ювча а культурай фу цIендаь чьина. Фу цIенде новкъостал даьд цо М. Горьке цIерагIчеи «Малгобекскийи» совхозашта. ХIаьта «Ингушский» комсий совхози халагIа хиннад фу цIенде. Ялаташ цIенду ЗАВ-10 ЗАВ-20 яхаш ши пункт шийн але а. Кхыча кхаь боахама фу цIенде раьза хиннаб из боахам цIенде дезаш гурахьа дувча ялатий фу 9000 центнер гаргга шийн доллашехьа а. Ши пункт-м кхоачам болаш яр. ГIулакх маштад аьлча 1973 шера денз болх беш хила езаш йола ЗАВ-20 яха цхьа пункт хIанз а тIехьа хIама па деш латт, гучох итташ шераш доахаш латтарг а я. Грозненски «Сельхозтехнико» хьалъеча хана дIакхоачашъяьяц из, юстара а кхесса латтийтай, хIаьта бIаьш эзараш сомаш дIа а дахийта цхьан сахьата болх па беш из ма-латтий аьнна цунах кхы лог лазаш кулгалхой а бац.

Ялаташ цIенду машинаш вIалла а яц «Малгобекскийи» М. Горьке цIерагIчеи комсий совхозий. «Малгобекский» совхоз вIашагIъелла хIанз кхоалагIа шу дале а, керда декхача боахамашка фу чулоаттаду отараш дац, хьатташ, кхоаленаш, йоачаи йолча хана а фу цIенде йиш хургйолаш тIа тхов бола хьатташ, площадкаш, фуна молхаш етта машинаш яц.

«Чеченингушвино» яхача объединене хIанз уйлае мегаргьяц фуи ядохимикаташи чулоаттае мегаргйола складаш хьалъергйола моттигаш белгалъяра, керда вIашагIдехка тха боахамаш ялаташ цIендечеи ялаташта молхаш еттачеи машинашца, комсий совхозашка фу леладара мел эшача кхыча хIамашца Iалашдара.

Къаьстта ала безам бар са «Алханчуртский» совхозах. Из эггара боккхагIбола фу кхеду боахам ба, цхьабакъда ялаташ цIендеча машинашта эггара къегIа ба из.

Ялат цIенду пункт, кхыметтел кхоалле а, кхоачам болаш складаш, асфальт йилла хьатташ, майдаш, зерноnогрузчикаш яц. Уж деррига хIамаш фун дикала Iаткъ. Дукха ха йоаккх фу хьатташка элаш а яь ца дегаши ца цIендеши латташ. Фун дикал хIара шера дуккагIа эшалу шийн ханнахьа цIен ца дарах, къаьстта во тIабоал кем, хIаьта из да хьунъкъам лакха хургболаш фу кийчдара керттердар. Малав цунна бехке? Боахаме къамаьл дича гучадбал, республикански «Скотопром» хилар. Да а да из бакъ.

Фу леладар—из лардий лард я. Цудухьа из гIулакх «Чеченингушвино» яхача объединенен республикански «Скотопромон» къаьстта теркалдарга догдоахаш хургда вай.

Н. ПРИТЬМОВА,
Малгобекски фун инспекце начальник.

ПАРТИЙНИ ОРГАНИЗАЦЕШКА

Укх деношка парте Грозненски горкоме города еррига предприятешкарча, организацешкарча, учреждешкарча агиткоолективий кулгалхой семинар хилар. Цига гулбенначар ладийгІар «Социалистически доалахье лораелга — еррига общественноста декхар» яхача республика прокурора заместителa А. В. Морозова яьча доклад.

Цул тІехьагІа шоай коллективашка «ХІара балха денна — дикала Знак» яхача девизагІа социалистически яхь вІаштІехьйоаккхача Іоаньча опытах лаьца дийцар укказа А. И. Буваненкос — СССР 50 шу дизара цІерагІча № 130 йолча цеха смена начальника, Л. С. Смагинас — консервни завода лабораторе заведующе, Г. Ф. Ансютина — «Старогрознефть» НГДУ мастера, кхычар.

* * *

КПСС Ленински райкоме кепайоазон общественни распространителий совещани хилар. 1976 шера газеташтеи журналаштеи подписка яра итогехи 1977 шера цу хьакъехьа хьалхашка латтача декхарехи дувцаш доклад йир цига парте райкома, шоллагІча секретара Ю. В. Маренченкова. Цо белгалдаьккхар цах коммунистически уйла йолаш хьалкхебеча кепайоазон лоархІам Іалальмате боккха хилар, къахьегамхой цунцара безам тІа-тІа лакхлуш хилар. Газеташтеи журналаштеи язулга ший ханнахьа чакхдаккхара района партийни организацешта хьалхашка хоадам бола декхараш оттадир.

Цул тІехьагІа кепайоазув доаржалеча эггара хьинарегІа болх баьча 36 активиста совгІаташ делар. Царна юкъе бар «Автоспецоборудовани» яхача опытно-экспериментальни заводера Л. А. Цыганкова, швейни производственни объединенера Л. С. Толпекина, Нохч-ГІалгІай университетера Б. Н. Улько, транспортни управленера Х. Б. Татриев, кхыбараш.

* * *

Парте Октябрьски районни комитето укх бетта чакхъяьначча пленуме «КПСС XXV съездо дІадехарашка хьежжа идеологически болх дІахо эргабоаккхаш тоабара районни парторганизацена хьалхашка латтача декхарех» лаьца дош дийцар. Доклад яьча парте райкома секретара Н. Ф. Кривоносовас белгалдаьккхар хІанзарча хана беш бола беррига идейно-политически, къахьегама, нравственни кхетам балара болх цхьан комплексагІа чакхбаккха безаш хилар. Иштта декхар хьалхашка оттадаьд идеологически болхлошта парте XXV съезда решенеша.

Цу хьакъехьара шоай декхараш дика довзаши пятилетка заданеш кхоачашъяра чакхдоаха боахама гІулакхаш идеологически мероприятешца Іаламдеши йола партийни организацеш районе кІезига яц. Царех я вагонни депо, «СевКавНИПИнефть» института, «Промавтоматика» НПО опытни завода, технологически транспорта управлене партийни организацеш.

Бакъда районе хІанз а йолаш я къахьегама дисциплина лоха йола, социалистически доалахьен лерттІа доал деш йоаца партийни организацеш. Цу тайпара кхоачамбоацараш дукха да № 131 йолча гІишлонмонтажни поезда, «Севкавнефтегазстрой» объединене гІишлон управлене, наькъаш тоадечен хьалдечен управлене партийни организацешка. Балха декхараш кхоачашдара, кхоачамбоацараш дІадахара тІаберзабаь лелабац укхаза беш бола идейно-политически болх, цу гІулакхацара пропагандистий, агитаторий, политинформаторий бехктокхам боаггІача тайпара айбац.

Коллективашка беш бола идеологически болх дІахо эргабаьккха тоабара тІаберзабаь соцам тІаийцар пленуме.

«Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни завода бригадашта юкъе яьржача социалистически яхье укх шера хьалха латташ я Чабан Владимир керте латта слесарий-сборщикий бригада. Заводе эггара дикагІа лоархІачарех я из. ИттлагІча пятилетка хьалхарча шера план 7 ноябре кхоачашъе дош деннад цо. Бригада доахача толамаша къаьгга хьахьокх из цо тІехкховчашдергхилар. Цхьа бутт дІабахийтац цо пачхьалкхен план 140—150 процент кхоачаш ца еш.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) слесараш-сборщикаш В. Андросов, А. Трутнев, бригадир В. Чабан, слесарь-сборщик М. Кутенко.

С. ХУГАЕВА сурт.

ОТЧЕТНО-ХОРЖАМИЙ ПАРТИЙНИ СОБРАНЕШКА

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬА — ХАДДАНЗА ТЕРКО

Ткъо шу гаргга ха я «Красный молот» завода СССР 50 шу дизара цІи лелаеча № 14 йолча болат лоаладеча цеха модельни участка коллективо «Коммунистически къахьегама участок» яха цІи лелаю. Иззал ха я цо продукце дикаля тІахьожам лоаттабу мастер воацаш къахьега а. Брак йолаш продукци арахийца моттиг нийсъеннаяц участке. Ритмично болх беш хьайоагІа коллектив дукххача шерашка дениз. Хьалхашка латта моллагІа декхар кхоачашдара коллектив оарцагІъяккха низ дІаккхоачаш, денал долаш я цун партийни организаци. Участке къахьегача нахах 70 процент бараш говзал лакха йола, къаьна кадрови болхлой ба. Толамца кхоачашду модельщикаша шоай производственни декхараш. Из хьахьокх укх даннеша: 106 процент кхоачашъяьй укх шера ворхІ бетта план, къахьегама овсарле лакхъяра план — 107 процент. Алапе фонд 1806 сом а кхояьй, хІаьта балха юкъейнхьача 24 рационализаторски предложене массехк эзар сом пайда беннаб предприятена.

Цу толамашта лоархІаме дакъа юкъедихьад коммунисташа. Уж ба участке социалистически яхьа керте латтараш, къахьегаме наха хьокхам телараш. Масала, дикагІа болча коммунистех ба плотникаш В. Б. Миронов, А. В. Лазарев, модельщикаш Ю. Е. Володин, В. С. Кузнецов, иштта дукха кхыбараш.

Укх деношка хиннача цехови партийни организаце отчетно-хоржама партийни собране доклад яьча партбюро секретара К. Д. Емельяненкоси къамаьлаш даьча коммунисташеи коллектива карагІдаьнна уж къахьегама толамаш белгал а деш дукхагІа теркам тІабахийтар коллектив болх вІаштІехьбоаккхача нийслуш долча кхоачамбоацарашта, болх лерттІа лелара духьала уттача новкъарленашта, наха къахьегамен политически кхетам балара проблемашта.

— Вайна карагІдаьннараш кхы а дикагІа хила мегар, — йоахар партбюро секретара К. Д. Емельяненкос, — нагахьа санна масса волча болхлочо балха ханах, оборудованех рационально пайда эцаре, модельни комплекташи прессформаши арахецара ханнахьеи диззаи технически а технологически а документаци хьакхоачийтаре. Иштта эшшача бесса дика яц материально-технически Іалашо. Цхьабакъда хІаьта а къахьегама овсарле кхы а лакхагІа хилийтара пайда эцанза резерваш я участке. Химикий болам шерра хьал а лаьца «ХІара балха денна — дикала Знак» яхача девизагІа болх бу коллективо. Цунца дувзаденна лакхлу социалистически яхьа лоархІам, хоадам болашагІа, массане а дакъа лоацаш хила еза из. Цу хьакъехьа доккхий декхараш хьалхашка латт къаьстта профсоюзни организацена. Цхьабакъда из болх эсала лел хІанзарчоа. Цехкома председатела Б. Знайченкос доагГІача бесса йоакхо яц ханханпахьа яхьа итогаш яра, участка балха анализ яра. Дукха кховчамбоацараш да коммунистически къахьегама болам массане хьалладара тІехьа лоаттабеча къовсаме. ХІаьта ховш ма-дий КПСС XXV съездо цу дешай чІоагІа терко е аьнна белгалдаьлга. Социалистически яхьа итогех хьалхле яьккхараштa, общественни балха хьинаре дакъа лоацараштa, нравственни идейно-политически саьхетам лакха болча болхлошта тела йоагІа ахча премеш, йоахар докладчико, «дика новкъост» е кулг-говзал йоаллаш ва аьнна ца а телаш. Къахьегама дисциплина телхаяь саг сиха вицлу цеха кулгалхошта, хІаьта бутт чакхбаьлча цунна преми хьожаю. Преми телар а ший тайпара маІан долаш кхетам балар да, цудухьа принципиально леладе деза из гІулакх, формальни наькъа тІа даьккхача общественни лоархІам бовцун. Цудухьа балха тІа боллаше а корта бохабу малар мелар бахьан долаш кхойттлагІа оалаш долча алапех баьхар цеха начальника плотникаш Афанасьев, Назаренко, Костюхин. ТІехьагІа уж бийцар профсоюзни собране, пенгаста тІа баьхар. Шоай коллективе из тайпа гІулакх могийтаргдоацилга дІахайтар болхлоша цара а кхыболча дисциплина телхае тарлуча новкъосташка а.

Собране къамаьл даьча коммуниста модельщика В. С. Кузнецова белгалдир социалистически яхьа кулгаллара болх партийни организаце тІеххьарча хана къаьстта айбаьлга. ДукхагІа йола профсоюзни а, партийни а, комсомольски а собранеш производства лоархІамегІа долча дешашта хетаяь хиннай. Масала, партийни собранешка укх тайпара дешаш дийцад: «Социалистически яхьа итогаш яра практиках», «КПСС XXV съезда сийленца накъаладахара хІара коммуниста юкъеккхухьача дакъах; «Партийни пачхьалкхени дисциплина КПСС XXV съезда решенеша дІа ма дехха чІоагІъяраи хІара коммуниста тІадиллача гІулакха бехктоккхам лакхбараи партийни организацена хьалхашка латтача декхарех», иштта кхыдараш.

Дийцача дешаех яь решенеш дукхагІъяраш кхоачашъяь яьннай, хІаьта цхьаяраш хІанз а тІехь кхоачашъеш а я. ЧІоагІа халахеташ дийцар докладчико а къамаьлаш даьраша а къахьегама хьалаш тоалара, халагІа йолча балха процессашта механизаци яра, балха овсарле лакхъяра тІаерзаяь цеха рационализатораша еннача предложенешка завода кулгалхоша ца хьожаш йитарах долча дешаех лаьца. Цеха партийни организаце мога а еш укх тайпара предложенеш енна хиннай модельщикаша: модельни комплекташи прессформаши хьаяра проектировани ергйола конструкторски бюро заводе вІашагІйоллилга, цехера тара араяккхараи из транспорта тІайоттараи шиъ тонна грузоподъемность йола монорельс хьаелга, сушильни камера чу пиломатериалаш чуйиллара йолча шахтоподъемника проектировани яреи хьалъяреи балхаш дІадоладелга. Уж предложенеш кхоачашйича дукха аттача боаккхаргбар вай болх, йоахар къамаьлаш даьраша.

Теркам тІабохийташ дийцар коммунисташа наха идейно-массови кхетам балара балхах лаьца дола дош. Ховш ма-хиллара, цу белха керттерча цаІ да марксистско-ленински дешар. Марксизма-ленинизма лардаш Іомаю кружок хиннай болх беш. Цхьабакъда, докладчико а къамаьлаш даьраша а белгал маларра лерттІа лелаш хиннабац кружока болх. ЛадувгІархой занятешка хьа ца ухаш, лохача идейно-политически боараме чакхъювлаш хиннай занятеш. Из бахьан партбюро заседане дийцад из дош. Пропагандиста, коммуниста нов. Ряузовна цІенхаштта бехк баь хиннаб занятеш лерттІа вІаштІехь ца яхарах. Цу хьакъехьа лаьца къамаьл деш коммуниста Г. Г. Мурашова белгалдир пропагандист Ряузовше лерттІа занятешка кийч ца валар бахьан долаш занятеш сагота чакхъювлаш хиннилга. Из бахьан долаш лерттІа кийчо ца еш, ладувгІархой берригаш хьа ца ухаш чакхйийнай занятеш. Укх шера занятеш лерттІа вІаштІехьъяьха хилийтара де дезараш даьд партийни организаце.

Комсомольски организаце балха партийни кулгаллара коммунисташа чІоагІа йоакхо еш хилар гуш да. 17 комсомольцах латт комсомольски организаци. Цуна, керте латтача В. Б. Миронова лерттІа вІаштІехьбаьккха лелабу кагирхошта юкъера болх. Кагирхошта кхетам балара балха цунна хьинаре новкъостал ду къахьегама ветеранаша коммунисташа Ю. Е. Володина, А. П. Григоренкос, В. В. Шаталова, В. С. Кузнецова, кхыбараша. Коллективе балха хьауха кагий нах завода традицеш эзаш, сий деш кхебу, царна къахьегама кхетам тел къахьегама ветеранаша. Ирон делал долаши да комсомольски организаце арахеца «Комсомольски прожектор» яха пенгазет. Цо партийни организацена къахьегама дисциплина чІоагІъе, участка коллективе сий лакха лоаттаде новкъостал ду.

Партийни собране иштта лакха мах бир халкъа дружинас, халкъа тІахьожамхоша беча балха. ИттлагІча пятилетка хьалхарча шера партийни организацена хьалхашка латта декхараш кхоачашдара хІара коммуниста тІалатта бехктокхам белгалбеш соцам тІаийцар собране.

С. ШАДИЕВ.

УЗБЕКСКИ ССР. Андижански водохранилище — Средни Азе йоккхагІъярех ирригационни цхьа гІишло я. 115 метр лакхачен 920 метр йІаьхачен водохранилища, плотинас Карадарья яхача лоаман хий чу а лоацаш 44 эзар гектар эрий даьда лаьтташ карадерзадаллен Ферганский чІожара Узбекистанен Киргизеи оахаш долча лаьттаех 400 гектар совгІа дар хица Іалашделга тоадаллен хий Іоадергда. Дени-буси гІишлошъераша ши эзар кубометр бетон чуйотташ хьалъю плотина.

Водохранилище укх пятилеткагІа болх бе йолалургьа.

СУРТА ТІА: плотина хьалъеча.

Р. АШУРОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Пригородни районерча боахама кулгалхой, механизаторий, партийни, советски болхлой, района кулгалхой делегаци хилар дукха ха йоацаш наьсархой болча. Юххьанца делегаци сецар «Экажевский» совхоза центральни усадьбе. Дег тІара доагІача дешаца тІаийцар шоай хьаьший боахама кулгалхоша, кхаш леладераша. Цига шерагара шерага дегІайоагІаш латтача совхоза экономикех лаьца долча къамаьлага ладийгІачул тІехьагІа, дукха хаттараш дир хьаьшаша.

ДоттагІий яхь

ТІехьарча шерашка карагІдаьннад совхоза экономика тоае. Цу боахама экономика мел лоархІам болаш я хара тоъам болаш да ер масал: «Экажевский» совхоза кхашка хьалкхееча коартолашца Іалашъю Нохч-ГІалгІайчен дукхагІа йола районаши республика столицеи.

Из культура кхееча къаьстта доккхий толамаш доахаш ба Социалистически Къахьегама Турпалхочуица, коартолаш леладеча звено кулгалхочуица Албогачиев АртагІаца болх бу ахархой. ДІадахача шера хІара гектара тІара 150 центнерал кІезигагІа боацаш чуийцар коартолий хьувкъам.

Цу боахама гІулакхашта шоаш духтІабаьннача тІехьагІа хьаьший ТІой-Юрта бодача новкъа баьлар. Дукха ха ялалехьа дІаккхоач уж дІаьхий революционни истерн долча цу юрта.

Къилбаседа-ХІирийчерча доттагІаша дехарца «Октябра 40 шу» яхача совхоза кулгалхоша дувц цу юртах а лоалаха уллача Долакха-Юртах а дола бакъдараш.

Цхьан хана денникицаша чил мара хІама ца юташ йоагаяь хинна ТІой-Юрт хІанз кердаьнна товенна латт. ПаргІата, доккхий цІенош да дІа мел хьежача гуш. Уж дерригаш а еттача кирпишках даь да. Хьаьшаша зув ниттa дукхагІа долча цІеной тховнашта телевизионни антенаш ягІаш хилар.

— Укхазара нах берригаш хІана бац аьнна къахьегаш ба «Октябра 40 шу» яхача совхозе, — йоах боахама директора А. Дзейгова. Боахам хІанз рентабельни хулача наькъ тІа баьннаб. Кулгалхочо кхувла цифраш тешавеш я. Совхоза аьтта оагІорахьа иллача яьсача моттиге хьаяь яьннай 2000 хьайбана лаьрхІа комплекс. Цунга дІадахийтад 600 эзар гарига сом. Цо йиш хулийтаргья хьайбай боахам промышленни ларда тІа баккха.

Пригородни районерча делегацеца хиннача даьча хаттарашта жоп луш вар «Октябра 40 шу» яхача совхоза партийни организаце секретарь Х. К. Арчаков.

Иштта теркам тІаухийташ леладу парткомо интернационалисташ хьалкхебара гІулакх а. КІезига къамаьлаш даьдац идеологически болхлоша ТІой-Юртеи Долакха-Юртеи бахача къахьегамхошца дІаяхача ширача замах юхедиса нийча, зене гІулакхаш цІендаь дІадахара тІадерзадаь.

Пригородни районерча хьаьшаша дех парткома секретарага Арчаков Хасолтага наха юкъе кхетама болх беча наьха цІераш яхар.

— Из хала дац, — йоах Хасолта.

Юххьанца парткома секретара цІи яьккхар вар Кулбужев ИбрахІам. Пенсионер ва ИбрахІам, сатийна салаІа йиш йоллаше а цІагІа васІа Іемачарех ваш из.

Цунгара балха говзал хьаийцай ала йиш йолаш ба къахьегамхошта юкъе хІанз хьинаре политически болх дІахьош бола Олигов Э. У., Арчаков М. И., иштта кхыбараш.

— Тха района юрташка касткаста сходаш хул, хІаьта царех боала пайда кІезига бац дІаяхача замах юхедиса нийча гІулакхаш новкъазара дахара. Къаьстта боккха пайда хилар соахка Пригородни Наьсарени районашкара боккхий нах Къилбаседа ХІирийчен Октябрьски яхача юрта вІашагІ а техьа яьча сходах, цу сходе тІаийцача соцамах,— аьлар Пригородни райисполкома председатела заместитела Гайтов Мухарбика. — Цу соцамо тІемен къахьегамен ветеранаш тІахьенйхар дІаяхача замах юхедисача гІулакхашца, кхалнахага ца дешийтарашца, урдош доахарашца лира къовсам лоаттабе, аьнна.

«Октябра 40 шу» яхача совхозеа баьнна индустриальни Наьсаре болх хьаьший. Товлуши хоалуши латт Наьа-Наьсаре. ВІаши юхе улл город ше санна къона, низ бола ши предприяти «Электроинструмент» яха заводи трикотажни фабрикеи.

Пригородни района делегаци хилар трикотажни фабрике. Цу предприяте партийни организаце секретара Гагиев Бахьаудинеи парте Наьсарен райкома болхлошеи дувц тхога фабрика коллектива къахьегама гІулакхех.

Цу дийнахьа вежарашха йолча республикай лоалахарча шин района болхлой, специалисташ, партийни советски болхлой вІашагІкхийтар Пригородни района центре — Октябрьске. ДІахо а шин района къахьегамхошта юкъе социалистически яхь йоаржаярах бола соцам тІаийцар цар цига.

М. ОСМИЕВ,
Къилбаседа-ХІирий АССР Пригородни районни газета редактора заместитель.

Нохч-ГІалгІайчене-Башкирски АССР денош

ВЕЖАРАШХА ЙОЛЧА РЕСПУБЛИКА СИЙНА

Вай республике хьалхе а кийчо е болабеннаб тІадоагІача шера 7 ноябре дездергдолча Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце кховаткъа шу дизарга. КПСС Нохч-ГІалгІай обкома соцамаца цу сийлен датана хетадаь вайшига август бетта дениз дІадоладеннад РСФСР автономни республикай денош. Укх карарча бетта газет дешараш йовзаш хиннаб Башкирски Автономни Советски Социалистически республика. Тахан вай дувцаргда цу республика сийна къахьегама вахте лаьттачар гІулакхех.

* * *

Октябрьски революце орден лелаю «Красный молот» завод вай мехка мехкдаьтта машиностроене эггара къаьнагІйолча предприятех цаІ я. Цигара хьадоагІа из завод мехка еррига мехкдаьтта районашца айхха бувзам болаш хилар. ХІаьта Башкирски АССР-ра мехкдаьтахошца цо дІа-юха гІулакхаш леладу дукха ха я. Цудухьа, красномолотовцаша безаме хеташ дІайолайир цу республика сийна йола къахьегама вахта.

Юххьанца парте обкома соцам кхоачашбара де эшараш дувцаш къахьегамхой собранеш хилар цехашкеи отделашкеи. Цул тІехьагІа вежарашха йолча республика сийна къахьегама вахта дІайолайир. Цу боламе дакъа лоацаш ва заводера ерь эзар совгІа саг.

Завода къахьегамхой, инженерно-технически болхлой, гІулакхерча наьха Башкирерцара безам совбаьккхар, цун сийна къахьегама вахта йоаржаярий хьинар кхы а айдир 19 августе политди долча хана цу республиках лаьца цехашка, сменашка лекцеши докладаши ешаро. Вежарашха йолча республика экономика, культура дикагІа йовзаро царна кхы а гаргагІа эзар из.

Къаьстта чІоагІа терко ю заводчанаша Башкире мехкдаьттахошта лаьрхІа хьаю продукци тІехдика хилийтараи из ший ханнахьа парга дІаккхачийтараи. Укх карарча шера царга дІаккхаьчаб заводе кийчбаь бархІ насос, ялхайтта цементировочни агрегат, шиъ манифольда блок. Еррига лаьрхІача нтт тайпа продукци лоаттаю красномолотовцаша Башкирерча шоай коллегашта.

ДоттагІий цІерах дІаккхухьийта продукци кийчъеш боахкачарна юкъе тІехдика къахьегама толамаш доахаш къахьег Ленина орден лелаю Абрамов Вален Иванович керте латтача слесарий-сборщикий бригадо.

Ший къаьсттача рубрикана кІал вежарашха йолча автономни республикаех, царцарча буззамех, цар сийна шоай коллективашка деш долчех дувцаш материалаш арйоал «Машиностроитель» яхача дукха тираж йолча газета тІа, политпросвещене кабинете Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 60 шу дизара, хетаяь стенд хьаяьй.

* * *

1-ча августе швейни производственни объединене парткоме хиннача заседане РСФСР автономни республикай сийна къахьегама вахта дІайолае лаьрхІар. Цу гІулакха социалистически яхьа хьалаш чІоагІдир, котбаьннарашта премеш телара шкала белгалйир. Яхьа итогаш яра вІашагІъеллача штаба юкъебахар объединене генеральни директор нов. Бабаджанов А. И., парткома секретарь нов. Сергиенко В. А., фабкома председатель нов. Ваниева В. И., ВЛКСМ комитета секретарь нов. Денисенко Н., отделий начальникаш.

Агитаторашеи политинформаторашеи шерра дІабовзийтар цехашкарча болхлошта «РСФСР автономни республикай денош» чакхдахарах бола КПСС обкома соцам. Башкирски АССР-а экономиках культурахи лаьца беседаш йир. Цох лаьца ший шин номер тІа материалаш елар «Швейник» яхача дукха тираж йолча газето.

Коллективной къаьст-къаьстача нахех вежарашха йолча автономни республикай сийна лоаттаеча яхьа итогаш бетта цкъа ергья объединене.

Башкирски АССР-а хетаьча къахьегама вахте лакха хьокхамаш даьхад участкай коллективаша № 2 йолча (мастер-коммунист нов. Таценко А. Б.), № 8 йолча (мастер-коммунист нов. Маршалкина В. Е.) № 5 йолча (мастер-коммунист нов. Галдаева Р. Е.), хІаьта къаьст-къаьстача къахьегамхошта юкъе хьалха латташ хьабоагІа М. П. Ушакова, Н. Е. Козикова, Н. А. Миронова, Р. Ф. Аникеева.

* * *

Башкирстана хетаяь къахьегама вахта эггара хьалха дІайолаяьчарех я хлебокомбината коллектив. Цу республиках дувцаш йола доклад йийцар № 1 йолча хлебозаводе комбината директора С. М. Налаева.

Вежарашха йолча республика сийна яхь йоаржаяьча бригадашта, сменашта юкъе белгалйоалаш дика къахьийгад № 2 йолча хлебозавода мастер нов. Овчинникова Н. И. керте латтача бригада. Шоай балха декхар кхоачашдеча дика камаьхал йоалаш болча цар август бетта хьалхарча шин декада заданеш 109,3 процент кхоачашъяьй.

* * *

РСФСР автономни республикай денош чакхдахарах соцам арабоаллаше а цу гІулакха кийчо е болабелар Грозненски бура тохара балхий управлене. Цу гІулакха лаьрхІа план а оттаяь къахьегама коллективашка дІайовзийтар из, тІаккха цу деша хетаяь докладчикашца, агитаторашца, политинформаторашца семинар чакхъяьккхар. Цул тІехьагІа Башкирски АССР-ах лаьца сменай коллективашка докладаш, беседаш чакхъяьхар. Еррига цу дешах лаьца 58 беседа яьй укхаза, 450 саг совгІа нах юкъе а оазаш.

Ленински къаман политика, вежарашха йолча республикай къахьегамхой доттагІала гІулакхаш, царна карагІдаьннараш дІадовзийтара беча массово-политически балха тІа шоашкара хьокхам гойташ ба коммунисташ: бурувдеттараши, С. М. Дудиев, В. В. Зеленцов, Н. А. Афанасьев, инженераши техникаши нн. Куркиев Т. С., Сагагов М. И., Суховерхов В. Г., кхыбараш.

Башкирена хетаяьча вахте латтача буруадеттача бригадашта юкъе дика кайоалаш болх бу ин. Дядюченкос В. Х., Мау А. Г. кулгалдеча коллективаша.

* * *

Башкирски АССР хетаяь къахьегама вахта Грозненски консервни заводе эггара хьалха дІайолаяьраш комсомольцаши кагирхойи бар. Цар хІанз къахьег «ХІара дийнахьи буси — 500 эзар условни банка» яхача девизагІа. Царна тІехьа-тІехьа кагирхоша дІадоладаь гІулакх хьаллаьцар заводерча еррига цехаша, бригадаша.

Из ишта хургдацар, нагахьа санна цу гІулакха уж оарцагІбоахаш завода агитатораша, политинформатораша шерра кхетама болх боаржабьбецаре. Цар даьча къамаьлашка, беседашка ладийгІар заводерча 1280 саго.

Цу дерригне ший дика лераш йитар. ДукхагІбола болхлой шоай балха нормаш дикка тІехкхоачашъе баьлар. ДикагІчарна юкъера а белгалбаха мегаргболаш къахьег укх деношка болхлоша нн. Невестенкос А., Галкина Г., Усоевас А., Бакаевас А., Эльжуркаевас Х., дукха кхычар. Иштта наьха хьинар айдаларо йиш хилийтар завода коллективага бетта план кхоачашъярах 21 августе хоам бе.

С. МАЯСИГОВ.

Доазол дехьара

Дика традици а хинна дІаэттад ГДР-е хьехархошка эрсий мотт шаьрбайтара йола ахкара курсаш елга. Коллегашца занятеш е Советски Союзера хьаьший ух цига.

СУРТА ТІА: Ошаце курсашка.

ТАСС фотохроника.

Хано бицбаьраш

Малаккера, Малайзе эггара къаьнагІча гродера, кхо километр гаьна, форда йистте улл йоккха йоаца поселок. Цига мел дола хІама ший тайпара да. Цу моттигашка диллача тамашийна цІераш я улиций — да Коста, да Силва, да Сантьяго. Цига бахача наьха юхьмараш тІара сибаташ европейски дараш санна да. Телалуш, декаш санна деча малайски къамаьла юкъера хьахоз цига бахача наьха яр санна йоаца гІоргІа оаз. ЦІеной, юрташка массаза а хулача тайпара, шоай традиционни сваяш тІа латт. Цхьабакъда кІал хьаккарч лелаю, цар дулхах, ховш ма-дарра, малайцаш - бусалбаш кулг тохаш беце а.

Долла хІама кхетадеш хул, поселкера араоагІача хана цикъ хьехаш тІагІолла даь йоазув долча улгах бІарг кхийтача: «Португальски юрт» бакъда из, цу поселке ба а бах португальцаш. 1511 шера а тІехьа «даьлеи пачхьан духьа» бусалба наьха йІаьхий. Малакка яьккхача конкистадорий тІехьенаш. Цу ханашкахь Къулба-Малхбоален Азе эггара йоккхагІйола торгови порт хиннай из. Ший доалахьа Малакка йолаш вале, цун бе йоалл, оалаш хиннад юкъерча бІаьшеренашкарча стратегаша, мерзача хІамай еррига базар. БІаь шера совгІа, кхыча колонизатораша - голландцаша шоаш лелхабалица йолча хана, Малаккана доал даьд португальски гІаьрахоша.

ХІанз поселке баха нах вІалла тара а бац тІемаш деш хиннача гаьнарча замалахьарча шоай даьшта. Машарен миска чкъаьрий боахам лелабеши ях португальций тІехьенаш, дувца ца хезача тайпара къе бах. Йоазув - дешар ховш бац, цхьанна хІамац даькъе бац. Дуъ бІаь шу совгІча хана, хувцамех къехка а къехкаш, къаьстта община санна бІарчча шоаш хьабаьккхаб уж. Цар шоащ мара цхьаннe а ца кхетабеш мотт ба цар лебер — малайски голландски меттаншца вІашагІъийна юкъерча бІаьшеренашкарча португальски мотт. Исламски Малайзе христианаш болаш бисаб уж, хІаьта деза лоархІ цар шоай даьша цхьан хана Малакке хьалдаь хинна деха латта кинаваш. Арахьарча дунеца цар гІулакх доагІаш цаІ мара моттиг яц — чкъаьрий базар.

Цхьан тайпарча, массадола хІама эшаш долча вахарера алххa цхьа салоІам ба гитарашца форда юхе гул а луш кагирхоша дІаккхухьа сайренаш. Цу хана вІашкаетталуча кастаньетий мукъамагІа эзнатий доацача тайпара тоам болча халхара гобоахаш хул сийрда бос болча кІадай шера юбкаш ювхаш бола мехкарий, хІаьта кагийча наха дуненца диллений иллеш доах тоам болча сувнашцарча турпалча рыцарий безама хьакъехьа. ТІа-тІа хийрадоалаш латтача цу хІамашта юкъера зелургдолаш да чкъаьрий боахамах яхача къеча тІехьений Малакки яьккха хиннача шоай даьшцарча бувзамий диткъинга така.

Кхы цхьаькха а я, хетаргахьа, эггара чІоагІагІа белгалйоалаш йола поселка башхало. Цига нагахьа саг вац сахьат леладеш. Португальски юртарча цхьа эзари ах эзари тІехьенна из эшаш дац. Цхьан мукъамца — даим цхьан тайпара дужаши сувсаши латтача хица — дусташ да цар вахар.

С. БЫЧКОВ,
ТАСС корреспондент.
Куалу-Лумпур.

Литературни оагӀув

С. ОЗИЕВ

КЪОНАЛИ КЪОАНАЛИ

Болаш, болаш низ а бенна,
Хьинар, денал чӀоагӀ а денна,
Вахарцара сай из безам
Тешшаме дӀахоттабелча,
ГӀадвахар со...
ГӀадвахар.

Со вар чӀоагӀа сайх
бӀубенна,
Къоналах се воттавенна,
Наха везаш, нех а безаш —
Иштта дӀахо хург из хилча,
Вахар дар из...
Вахар дар.

Сона моттар се цо дӀахо
Массаза а иштта воахо
Мег-кха аьнна. Дагалувцар:
Мичча хана пайда эца
Кхуврг ма-дий цох..
Кхуврг ма-дий.

Къоналцара сай из цхьоагӀо,
Болат санна, хетар чӀоагӀа
ХӀара денна аз сатувсар:
Дерриг вахар, ираз цунца
Хург ма-дий са...
Хург ма-дий.

Бакъда, сона метта хиннар
Кхоачаш хила гаьна
хиннадар.
Йийца са Ӏодика йоацаш,
Ший ха яьккха яьлча къонал
ДӀаяхар са...
ДӀаяхар.
Цунна метте ена кхаьчар, —
Цо са дегӀа пхьнаш
аьчар, —
Согар дийха пурам доацаш,
Хебаш йола тайша къоанал.
Хьоарчавир со...
Хьоарчавир.

ЦӀаьхха сайцара хьоашал
хийца,
Данза мел дисар а ийца
Ховха къонал карерьяьнна,
Цунна тӀехьа дӀахьежжача
ВегӀийсар со...
ВегӀийсар.
Дехкеваьнна тохавелча,
Данза дисар хьаде велча,
ДегӀа низ, хьинар дӀадаьнна
Къоанало се хьокхаваьча
Аллийсар со...
Аллийсар.

Вери, чохка тохалелаш,
Шоашта де мел могар
делаш,
Къонал, карарьялалехьа,
Йоаккхаш цунах йоалла
хьоанал,
Хьокхае оаш...
Хьокхае.

Вахар лар юхеюташ,
Къахьегамах шоай бӀарг
бузаш,
Хьинар, низ дӀатиллалехьа
Толам баккха тӀаккха
къоанал...
Новкъа яц из...
Новкъа яц.

Поэт Матусовский Михаил — шерра довзаш долча дукххача иллей дешай автор ва. Цо болх баьб цӀи хеза болча советски композитораща: Т. Хренниковца, И. Дунаевскеца, М. Фрадкинца, В. Баснерца, М. Блантерца, дукххача кхыбаращца цхьана.

Уж иллеш даьхад «Верные друзья», «Девчата», «Тишина», «Щит и меч», «Фронт без флангов», «Оптимистическая трагедия», «Блокада» яхача кинофильмашка.

Матусовский Михаил Львович СССР Паччахьалкхен премий яла оттабаьрашца ва тӀехьарча шерашка аралаьннача иллешта: «Березовый сок», «Шахтерски илли», «Брестера йоӀ», «Сона юха а дагадехар», «Гулоках дола илли» яхача иллешта тексташ яздарах.

ХӀанз «Додумался — поздравляю!» яхача «Мосфильме» доаккхаш латтача кердача бе-рий кинокомедена иллеш яздь ваьнав поэт композиторца Т. Хренниковца цхьана. ХӀаьта композиторца В. Баснерца цхьана — «Дни Турбиных» яхача кхо сери йолча телевизиони фильмана иллеш яздеш ва.

СУРТА ТӀА: поэт М. Л. Матусовский.

В. СЕВАСТЬЯНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Г. ГАГИЕВ

Къонахчунцара къамаьл

— Сендухь деннад
хьона кулгаш?
— Даьхен байрах
урагӀхаба...
Цо боахача цӀеча мехах
ер са нахха хьалбиза ба.

— Сендухь беннаб
хьона когаш?
— ДоттагӀ волчахь
наькъаш дехка...
Довзац сона царел хозагӀ,
царел маьршагӀ наькъаш
мехка.

— Сендухь деннад
хьона бӀаргаш?
— Наха нийса бӀарахьежа...
Дарзаштеи дуӀаштеи
духьала водаш,
велакъежа.
— Сендухь деннад
хьона лергаш?
МоастагӀчун узамаш хаза...
ТӀеххьара узамаш хаза —
Са ларгашта
хет уж хоза.
— Сендухь деннад
хьона бордаш?
— Деннад маьхка
барташ даха,
ЙиӀий бордех
Ала баха.
— Сендухь деннад
хьона дог?
— МархӀадехка ихеваь
лаьтта,
Даьй тӀехнех хьахинна
лаьтта...

Цунах къоаставойя
Дог ма даттӀий.
— Сендухь винай
хьона оаз?
— «Ворс — тӀохӀ» — ала
Ловзар долча,
«Вай дахалда!» —
ЧхьагӀар молча
— Кулгаш, бӀаргаш...
Из ше мел дар
Сенах дӀалургдар Ӏа,
Къонах?
— Даьхе бахьан
цкъа валарахӀ
— Баркал хьона!

М.-С. ПЛИЕВ.

БӀЕХА ДОШ

Аьнна даьлар бӀеха дош,
ЛадувгӀачун бос дӀахьош,
Шераш дукха ахарах,
Къастаргдац из жамарах.
Дорх-м цкъарчоа южаргья
ВӀаши кулгаш кхуьдоргда.
Бакъда, хургбац хинна чам,
Хьалхьуврга дош къаьна
гӀам
ХӀаьта санна бос дӀахьош,
Минот яц цох яла цӀи.
Ӏаьрждеш дийхка дена ди.

Хоза дош, цо бошо лоам
Дега-сина бу цо тоам.
БӀеха дош Ӏах дохош дог,
Цунна сабар доаттӀо мог.

И. ТОРШХОЕВ

САТУВСАР

ЦӀаькхаза меттара
гӀотталоре,
ЦӀаькхаза дай-мехка
вохалоре,
Сагота вацар со!
Кхоаччара лоамаш
бӀаргагоре,
Чанх-са цӀена фо
молалоре,
Сагота вацар со!

БӀаргагоре баьццара аьлош,
Михо хьеста ялатий даьгӀеш,
Сагота вацар со!

БӀаьстий лоа дӀадаьннача
кхай тӀа,
БоргӀала цӀогӀанца гӀайтта,
Балха болхача ахархошца,
Хьинар долча юртахошца,
Трактор кхай тӀа
йоаккхалоре,
Нана лаьттах боал
боаккхалоре
Сагота вацар со!

Бочача бӀаргашка хьежаш,
Безама белгалонаш лехаш,
Маланза веха, дог
гӀоздаьнна,
Ловзара гома юкъе
ваьнна,
ЦӀаькхаза маьже сотталоре,
Халхара го боаккхалоре,
Сагота вацар со!

Грозный тахан. С. Орджоникидзе цӀерагӀара проспект.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

Хь. ОСМИЕВ

СОВГӀАТ

ДУВЦАР

Йоккхача юрта а каьхат-мотт ховш шиъ кхо саг мара я воацаш, Советски Ӏаьдал эттача хьалхарча шерашка дар из. Цу аз вувцача шиъ-кхаь сагах цаӀ тха юртара Куркъий Махьмад вар. Наггахьарча саго мара йизза цӀи ца йоаккхаш, дукхагӀа болча юртахоша, из сов боча волаш, Махьти оалар цунах.

Махьтаьрцига ухаш вар со. Сона, цхьаьтта шу даьннача кӀаьнка дешар хьехар цо, эрсий меттала дешаш Ӏомадора. Коа наӀарга кхоачашехь со бӀарга а вайя, кера мекхаш хьоа а деш из велавелча, цо сайна йиса-йита ды бакъ елча а кхы дукхагӀа гӀоргвоацаш, селла чӀоагӀа гӀадводар со.

— Хьавера хьо, Хьами? (Иштта йовкхар цо са цӀи). ХӀанч хьожаргда-кх аз аьнна дешаш Ӏа нийса яздаьдий. Хьовккал!..

Сайна геттара дукха везача сай хьехархочоа Махьтена, цунна дика я хеташ, цкъа цхьа совгӀат делар аз.

Дикача, геттара шаьрача каьхата бӀаь совгӀа лист а йоаллаш, сомма бетгаргаш а йолаш, хӀанзара берий дешара книжка миосел доккха а долаш йоазош тӀаяздеш дола книжка деннадар сона БуротӀа ваха цӀавоагӀача дас. ЦӀеначa каьхата листаш а йоахкаш иштта хоза книжка сона деннад аьнна дӀа а хеза, кхыметтел шув-йистера я юрт-тӀехьашкара а бераш ухар цунга хьажа. Со раьза вар...

Цхьа-ши ди даьлча, сайна хьехийта Махьти волча водаш сайца дихьар аз из книжка.

Шийна бӀаргагушшехь а, хьакхайда согара цӀанйцар Махьте из книжка. Хьа а дийлла, лоа мо кӀайча каьхата листашка хьежаш воаллаш аьлар цо:

— Ма-хоза книжка да ер! Юрга а мехка а хинна лоархӀамера хӀамаш дицлургдоацаш, маца хиннад ховргдолаш дӀаязде дика да...

— Махьти! — аьлар аз эккхийта. — Аз хьона лу из... совгӀата.

— Хьештдац, Хьами! Хьайна дита. ТӀехьагӀа накъададаргда...

Махьте фуннагӀа яхе а, юха а ца воалащ, книжка цунга а дита чувера со, сайна хьеха а хьехийта. ЧувоагӀаш новкъа дагадехар сона ше книжка хьалуча хана дас аьннар:

— Доа ма-делахь!

«Аз сайна дукха везача сага денна хилча, доадаьрг лархӀа йиш йолаш дац из», дег гӀа дера сона.

— ШоллагӀча дийнахьа зеделар даьна ше нийца книжка сога ца хилар.

— Мича дихьад Ӏа книжка? — хьаьттар цо барсо.

Аз долчча тайпара дӀадийцар. Сов кхеравалараx гошкаря са дӀа а даха аз аьнначох ца тешаш вариӀ а хац, юха а хьаьттар цо:

— Бакъдий из?

— Бакъда. Аз Махьтена деннад из.

Цкъара наьха мо човха а ваь, миччахьа Ӏайха дихьадале а, чекха чудалахь книжка, аьнна, эккхавир со дас.

ДегӀацара маьже яьккхача а кхы новкъагӀа хургдоацаш, селла новкъадар сона из къамаьл нийца Махьти волча гӀолга. Ца вахча фу дергдар! ХӀанз а тамаш ю аз айса из миштта лайра ца ховш. Тахан долаш мо, шаьра дагадоагӀа сона Махьтега дӀа йист ца хулалуш къамарге шод увтташ се латтар, тӀеххьара а, кӀеззига саметта а дена йистхиннача хана дог чӀеххаш сай бӀаргех иха хий.

— ХӀама дергдац, велха ма велха, — аьлар Махьте. — Бакъ йоах цо-м, кӀаьнк. — Истола тӀара хьа а нийца сога хьажховдадир цо са совгӀат. Цун беттарга тӀа геттара хозача доккхача алапашца яздь латтар ер дешаш: «Шийна хьехийта со волча ухача кӀаьнка Хьаме сона денна совгӀат да ер. 12/VI 1923 ш.»

Боанга чура ардаккха гӀертача хьаьилгах тара детталора са дог. СовгӀат! ХӀанз цу дешо се футтаргвеш санна хетар сона. Книжко кулгаш доагадеш санна хетар. «Юхадаккха денна совгӀат хилар», йоахар дего. ЧувоагӀача хана новкъа мел беттал нах сайх белаш санна хетар...

Чу а дена, цхьаккха дош аьнна йист а ца хулаш, кора тӀа дӀатӀаккхессар аз из книжка. Дас из кхетадарий-м хац сона, цхьабакъда, сона ша мо шаьра хоара цу хана айса цунах кхы цӀаккха а кулг тохаргдоацилга.

Ше дах гӀалат а са дег тӀа хиннар а дас кхетадаьчоа тара хийттар сона тӀехьагӀа: ца воалаш дале а, айса даьчох эхь хеташ, ца водаш ши ди а даьккха, кхоалагӀча дийнахьа со сайна хьехийта Махьтаьрцига дӀавахача, цун истола тӀа уллар из цунна денна хинна совгӀат. Ма чӀоагӀа гӀадвахар со!

Шин керача мекхашта кӀалгӀолла ахьа хоза сога вела а къежаш, «гой хьона», аьлча мо, цу совгӀатагахьа дӀахьежар Махьти.

МОСКВА. Документальни фильмай централни студе «Солдатские мемуары» яхаш цӀи а йолаш телевизиони фильмай цикл хьаеш ва писатель Симонов Константин. Фильмай ларде дувцаргда фронтовикаш, Сийлахь-боккхача Даймехка тӀем тӀа дакъа лоацаш хинараша — пехотинцаша, танкисташа, сапераша — Слава яхача ордена биззача кавалераша дувцаш дола документальни дувцараш.

Картина режиссер — Бабак Марина, оператор — Альтшулер Владимир.

Шу чакхдоаллаш телезригелашта гургба советски документалистий керда болх.

СУРТА ТӀА: К. М. Симонова балха кабинета чу фильм доаккхаш латт. Аьрдехьарвар — тӀема ветеран Слава яхача ордена ерригача степений кавалер Электросталь яхача городера запаса подполковник И. В. Филимонов. Аьттехьарвар — оператор В. Альтшулер.

В. МОСТЮКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

КЪОНА ШОФЕР

(ХИННАР)

Латташ ахка дар. Наьсаре кӀа чуэца ха хьатӀаена яцар. Автобазера шофераш тайп-тайпара кир дӀа-юха кхуьхьаш бар. ЦӀаш хьалхьеш латтача гӀишлонашта эша ардаккхаш, гӀум, жагӀа, цемент, кирпичаш кхахьа ухар, хӀьата школагӀбараш школаштен лорий учреждешенштен Ӏан замалахь эша дахча увзаш боахкар.

Саррахьа районе кир дӀа а ениа чуеачча Саварбика бӀаргабайра, цӀи яьлча санна, сиха гараже гӀолла лела шофераш.

— Фу хиннад укказа, хӀана лел ераш селла сихбенна? — хьаьттар испальнача Саварбика шин бригадерча Бахьауддинага.

— Надтеречни районера кӀа дӀакхаьхьа вай автобазера шоьзткъа автомобиль командировке йохийт. Кхоана Ӏуьра цига баха везаш бола шофераш ба тховсара шоай автомобилаш кийчъеш.

— МалагӀча бригадацара шофераш ба цига бохийтараш? — юха а хьаьттар цо цига болхахьарна юкъе ше хилар догдоахаш.

— Вайн Мурадсен бригадашцара шофераш.

— Со вий цу болхарашца?

— Хьо вац.

— Со хӀана мегац цига ваха?

— Ӏа шофери курсаш яьха дукха ха яц. Цудухьа хьона командировке болх бе хала хургда. Цига оаха мел хьожабьраш балха дика кийсалаш шофераш ба. Бахьауддинан шин автомобиль кийчъе дӀавахар. Бригадира хьитта шийга алар чӀоагӀа повкъа хиначча Саварбика по шийка кӀежйоахаш латта хий тӀахийнача санна хийттар. ТӀакха ше ма-водда Ваха волча вахар из. Ваха кир кхухьача автомобилий колонна начальник вар.

— Цхьаккха дича а цу моча гӀаьнарча командировке кьона шофераш бахийта йиш яц тха, хӀана аьлча цига болх буларгбац дика шаьрбеннача шоферашка мара, — аьлар цо а.

«ФуннагӀа хӀама эшаш шоашта моттиг нийсъелча, е гӀулакх де дезаш хилча, тӀаккха-м эламагӀвар дагавоах аккхарна», аьлар цу-шийка саготтденнача Саварбика. «ХӀанз а сох вьзза шофер хеташ бацкх ераш, сабар де оаш дӀа-м хьона шута хайта шоана хетар бакъдоацилга», ницат лыо цо. Цул тӀехьагӀа складе вахар из.

— Сайре дика хийла хьа, Ӏаббас, — аьлар цо ше складе дӀачуваьлча.

— Дукха вахалва хьо, кӀаьнк! Фу эшаш вӀнав хьо со волчо? — хьаьттар цунга Ӏаббаса. Из массанена дукха везаш воккха саг вар. Наьсаре районе эггара хьалха шофер хинна саг вар из. Цул дикагӀа автомобиль йоаззаш саг кхы цхьаькха вацар.

— Сона тиша гӀалеши плинтусаш еза кӀа кхухьаргдолаш сай автомобила кузов кийчъе.

— Ай, командировке болхача шофери списка тӀа мичав хьо. ТӀаккха миштта лоьтта аз хьона уж хӀамаш, — аьлар Ӏаббаса шофери списка ешаш Ӏочакх а ваьнна.

— Вахас аьннад цу шофери списка тӀа ше со дӀаяздергва.— бӀаргаӀцхьам ца тохаш оашаш бийцар Саварбика воккхача сага. Кхоана цо ше хьалъолларгвале а сагота вацар из ухх наьква фуннагӀа дай а шин командировке ваха вӀаштӀехьдаьлча.

— Мегаь, хӀьата, — аьлар Ӏаббаса цо яхачох тийша а тийша, ше цунна хӀамаш дӀалуш.

Шофераш эггара дукхагӀа езаш йола ха я кӀа чуэцаш яр. Тахан шоаш балха хиш-болашехь а кӀаьдбалар дага ца иагӀаш, боахкар уж. Боад а кьовлабенна тӀаьна латташ Ӏаьржа Кавказера байса яр. Газажера хьахозаш еттача жӀовнашен хьекхача херхашен ду таташ дар. Шоашка йола гоззал тӀаяхийта боахкар хӀанз шофераш шоай автомобилий кузоваш тоаеш. СалаӀа цӀа а па волаш, тховсара ше гӀоргга яьха кино а дийцина царца кузов тоаеш воаллар Саварбик а.

Шофераш тховсара из болх а ца беш салаӀа цӀабаха хиннабаларе, шо хӀана дахал аьнна царга хӀама ала а бехк баккха а бокъо йолаш цхьаккха саг вацар. Кхоана ялат увза командировке даха деза шо аьнна шоферашка аьлча шоаш кӀаьдбалар дип а денна дӀаэттар уж жӀовнаш, херхаши дагараши бе а делкя.

Ах бийса яьлча мара шофераш цӀабахавзар.

...Диспетчерске гӀар йоаллар. Ава латтача тхона хьалхозар цхьан шоферо диспетчерга беш бола «тӀом»:

— Со цига мара кхычахьа рейсе гӀоргволаш вац, оаш сона топаш тохарах!

— Ай, фуд Ӏа яхар, миштта язъю аз хьона цига ваха путевой лист, хьо вӀалла укх списка тӀа ца хилча, ма-боккха бала ба Ӏа сога бахьар! — йоахар цунга эгӀазвахача диспетчера. Фуд-хьогӀ укх шийне къувсар аьнна со диспетчерске дӀачуваьлча, сона бӀаргавайра дӀаэтта латта Саварбик.

— Сона кӀордаваьв ер командировке ваха путевой лист язъе яхаш, — леткъар диспетчер.

— Ай, аз вохийтаргвац аьлладецарий хьога. Фу путевой лист я хӀанз Ӏа диспетчерга я яхар. Со-м дьара вац цигара вахбелийта уйла йолаш. Маьшадий хьога цига болхараш автомобилашца лела Ӏема шофераш ба. Дукха ха мича яьнай Ӏа курсаш яьха а хьо автомобила тӀа хайна а. Волле ха ца а йовеш Грозне гӀо районца кир я, — аьлар сона тӀехьа хьачувенача Вахас цигача латта из бӀарга а вайна.

Автоколонна начальника шиттта аьлча ше леладеча гӀулакхах боккьонна дог а дилла, аравала аьнна дӀаволавелар Саварбик, юха йист а ца хулаш. Ше бос болаш йола басилгаш тӀера цӀий дӀадаха яр.

— Саварбик! Сабардел, — аз юхасоцавир из.

— ДӀале цун командировке ваха путевой лист! — аьлар аз тӀаккха диспетчерга.

— Шоаткъа автомобиль мара мичай цига яхийта езаш?

— Цхьаккха хӀама хургдац цхьа автомобиль вай воашкара совлен яхийтай аьнна! — аьлар аз диспетчерга. Из раьза ваьнар тахан Саварбика шийца па йоагӀа гӀар чакх. Путевой лист ше дӀайийца ваьлча, тоьа чура баьпа цхо мо, дӀайиккхар из.

Малх лакхбалалехьа командировке йолха автомобилаш гаражера ара а яьнна дӀаяхар Надтеречни районе бодача новкъа. Эггара тӀехьа йолача газика тӀа вагӀар Саварбик...

— Даьллахьий ма-кхача везача хаца кхаьчад-кх шо, — аьлар гӀадвахача совхоза директора. — Хьатт хьалйизза латташ пачхьалкхенна дӀадала дезаш дола кӀа да. Из Ӏодоассаде моттиг а йолаш, болх ца беш сайцай комбайнаш.

КӀа геттара дика хьийкъалар Хьежаш бӀайха малх а болаш хоза ха чу лаьттар. Дика дар уккхазара цакъалаш а. Уж хьаштдола гӀулакхаш шоашта бӀаргадайта гӀадбахача шофери бӀаргаш сийдда даьлар. Болх бе безам болча сага цо ма-ӀӀу болх бар укказа. Цу сахьате, кхы ца а ца йоаеш, шофераш кӀа дӀакхахьа болабелар Саварбика цхьан минота диллуш дацар шийга Бахьауддинен Вахаси «хьона командировке болх буларгбац» алар. «Ховрга-м даьра да шоана сох шофер хинназий!», йоахар цо ше-шийца.

Ах бийса яьлчача хана Бахьауддинд вена хьатта-хьаэттача, цунна тӀехьа вера Саварбик а.

— Вай бригадир массарел хьалха вала уйла йолаш ва. Ховрга вай кхоана ше яхар кхоачашде низ уккан дӀакховчий! — аьлар Саварбика Ӏобувша гӀерташ боахкача шоферашка.

— Шол хьалха мишта воал со, са цӀог а лаьна шо массаварг лелаш хилча! — велавелар Бахьауддин.

Бийсаш шийла йоаццаш ухар. Цудухьа шофераш автомобилий кузовашка Ӏобийшар. Тоьал ха яьккхар Саварбика наб ца кхеташ, аркъал ваьнна, селкъашта бӀара а хьежаш, уйлаш еш уллаш. ФуннагӀа даь а дукхагӀа кӀа дӀадихьа Бахьауддин ше эшавича, кхы цхьаккха хӀамаьна сагота волаш вацар из. Иштта тайп-тайпара уйлаш а еш уллаш цӀаьхха кӀаьдвалар кот а даьнна тхьайса дӀавахар из. Цхьа доккхий мекхаш дола хаьло мара, кхы уоалелаш саг вацар хьатта. Шоашта дегӀа паргӀата хеттача тайпара дехьеи сехьеи дӀадахийта кулгаш а долаш, мерза наб еш уккар кӀаьдбенна шофераш. ДӀаихача шерашка Грознера укказа командировке ихача шоферашка дийнахьа кхоккха рейс мара юлаш хиннацар. Шоаш тахан цӀагӀара хьабаьхка болхашехь а, наьсархоша йиъ-йиъ рейс яьр совхозера кулгалхой цец а боалаш. Лоамашкара Ӏохьеххаш гӀийло бӀайха мух бар.

— Эъ, дӀахьажал цо леладер фуд! — аьнна цӀогӀа иикхар сомаваьннача цхьан шоферага. Цунга цӀаьхха даьшнача цӀогӀах, «парт» аьнна, сомалийлхар бийша бада шофераш. Ӏохьежача царна бӀаргавайра цхьа трусик мара, кхы шиш деӀа тӀаювхаш хӀама а йоацаш автомобиль а лехкаш дӀаволда Саварбик. Из воӀар шин автомобиль массарел хьалхагӀа кӀих йоттийта.

Списара цо бригадираца даь къамаьл хозахета ма-даьдац! — цӀогӀа даьлар цу шоферга Саварбика даьр хӀанз сов хозаена. Бригадир а вож шофераш а барцкъаш тӀалийха белалехьа, цун автомобиль кӀих еттаьннаяр. КӀа Ӏо а доассадаь юхавоагӀар из цун новкъостий етта автомобилаш а йолаш цига дӀаболхача хана. Ӏуьйрийна хӀама дуъа ха хьатӀакхаьчаяр Саварбик хьатта юхаккхаьчача.

— Жи, Ваха, са автомобиль хьалйизалахь аз хӀама кхоаллатехь а!—аьнна цӀогӀа техар цо хьатта дӀаэтта латтача шин автоколонна начальникага. автомобила тӀера Ӏо а йиккха, столове йолчахьа дӀаводаш.

«Ше ӀамигӀа вале а, сонен, Бахьауддинан хийттача тайпара саг-м хиннавац ер», аьлар хӀанз цунна раьза хиннача Вахас ше цун автомобила тӀа а хайна, из кӀих йотта аьнна хьатта ӀотӀаволаш. «ХӀанз цулла дагадеха мара, сона дагадохаргдолаш а даьра дацар шофераша хӀама юача хаца йар автомобилаш иштта йоттилга». Ваха хӀанз шийна дег чура раьза вацар седхан ше цунна дезазача тайпара новкъостал ца дарах.

Саварбик шоллагӀча рейсагӀа вахачул тӀехьагӀа, хьатӀа мел уха шофераш хӀама даа аьле столове дӀа а бахийте, ше хьатта йотта Ӏоюгар цо пар автомобилаш.

КхоалагӀа рейс а яь, Саварбик хьатта юхаккхаьчача, цун хезар пандара йиш. Делкъийна хӀама дуаш багӀар хьатта болх беш боахка совхоза болхлой. ХӀа аьйна, ше царна дӀатӀакхоачашехьа Саварбика эггара хьалха бӀаргкхийттар пандар а лекхаш царна юкъе яьгӀача йоӀах. ӀалаьматӀе хоза хийттар цунна из. Цкъаочов йоӀа бӀарахьежжача висар эӀамига саг. Малика яхаш яр цу йиӀий цӀи. Лерга а ваха цхьан нохчий къонахчо цхьа-ши дош аьлар Маликага. Цул тӀехьагӀа кура халхара йиш а лекхаь халхара го баккха йолаелар из.

—ХӀанз ховрга-кх, гӀалгӀай кӀант, болх беш мо, хьо халхера бӀал баккха дика хоьш вий а! Волле халха дӀатоха массане а тӀоараш!— аьшпа тӀаккха цӀогӀа техар Маликайна лерге ваха къамаьл даьча къонахчо.

Укх дерригача доккхача дуьнен дӀа ше волаш санна, дог аьленна Маликайна тӀехьа, дӀабаха, ши пхьарс а болаш, халхавала волавелар Саварбик.

— Тахан эггара хьалха шин машина цо еттача, ма-хайра сона из гӀалгӀай кӀант денал долаш саг волга! — йоахар Ӏаркъал ваха велаш латтача цу нохчочо. ХӀанз деш латтача ловзара тӀаккхаьчар Бахьауддин а. Цо варгвац со яххашехь а, Вахас пизагӀа дӀаюкъеххесар из халхаяла дӀайолаеначча шоллагӀча йоӀа тӀехьа.

— Дика валалахь, вай уккхазара цӀадахача вайх беларгба яраш халхабала хоьш бацар наьсархой яхаш! — тӀехьа цӀогӀа техар Вахас халхавала аьнна дӀаволавеннача шин бригадирага.

Бага мел йоалла цорг гучаьннаяр воккхалгахьа лестача Бахьауддина ше халхавулаш.

Ах бийса яьлча мара сацанзар хьаттара кӀа дӀакхухьаш лелача автомобилаша ду таташ. Тховсара а вӀашъюххе автомобилаш дӀа а оттаяь, Ӏобуваша гӀерташ боахкар шофераш.

— Саварбик, дӀаэша тахан ялх рейс ярах совхоза директора хьайна еша хьалхара премий, — аьлар хьатӀавенача Вахас. Цул тӀехьагӀа Бахьауддинан Мурада бригадерча шоферашта ше ахча дӀалуш цо аьлар:

— Шоана шоллагӀен кхоалагӀен премеш лаьрхӀан йиъ-йиъ а пхи-пхи а рейсаш ярахи.

— Сона дика хет хьо тахан тхол массарел хьалха ваьнна,— аьлар Бахьауддина Саварбикага.

ХӀанзчул тӀехьагӀа шин фоарт гуш мара, кхы-м гуртьац мотт сона шун бригадира яхье хьалхле — аьлар тӀаккха аркъал ваха велавеннача Мурада.

ХӀара хьа мел доагӀача дийнахьа цхьа-ши рейс дукхагӀа йора Саварбика вокх шоферал. Бахьауддина дегӀах мел йоалла маьже лазаш яр сов чӀоагӀа кӀаьдвенна. Шин хур даьдар цо цунна тӀехьакхе гӀерташ. Юххера цул котваргвоачилга шийна хайча, доккха са а даьккха, ши-шийна цо аьлар:

«Цудухьа яьхаз вай даьша къьона вар хоаставе. къона вар эца». КӀа сиха дӀадихьа даьлар. ХӀанз автомобилаш латтар вӀашъюххе хьатта дӀаоттаяь.

— Ер ха аз йоаккхаш цо санна денал долаш шофераш бӀаргабайнабац сона. Оаха массане баркал оал шоана шоашта тӀаялла гӀулакх оаш дика чакхдаккхарах. ВӀалла дицдургдац тхона оаш даь новкъостал. — аьлар тха шоферашта раьза хиннача совхоза директора

Ши устагӀа а бийна йоккха чу йир шофераша. Дукха ха ялалехь ловзар эттар хьатта. Массанена дезаш дар Маликеи Саварбики цхьана халхабалар. Локхаш пандар а болаш, михо болабаь баӀа санна, атта халхаяла йолаелар Малика. Хоза лакха дегӀ долаш вола Саварбик волар дӀа-юха ухийташ ши пхьарс а болаш.

Шинкхаь сахьата лаьттар хьатта ловзар. Гаьна кхашка гӀолла дӀайодар шофери сийна лекха сакъерламе пандара вшараш. ЦаӀ дӀаваьлча, шоллагӀвар юкъе а воалаш халхабувлар наьсархой хозача нохчий мехкарашца.

Цхьа-ши сахьат даьлча шофераш шоай автомобилаш а лотаяь Назране бодача наькъ тӀа баьлар. Маьлхарча бӀаргашца накъабахьар Маликас гӀалгӀай кагий нах. Цун къонача деге безабеннабар эзлий гӀулакхаш шоашца доахка наьсархой.

Боккхача новкъа уж баллалца царна наькъа моаршалла пандар а лекхаш лаьттар цӀаьхха дег чу гӀайгӀа чуесса Малика.

Шофераш дӀабахар лоамангахьа болача новкъа. Малх чубизачул тӀехьагӀа цӀаккхаьчар уж.

Хьалха шоаш уттаьча беса гараже ниисъяь дӀаоттайир цар демаша яьха шоай автомобилаш.

ХьатӀа а вена Саварбика кулг лаьцар Бахьауддина. Цо тоӀадаьча кулго йоахар. «Къона вале а, вазза шофер хиннав хьо. къин тӀера валалахь сона аз хьайца даьча халахетарах».

Султан АУШЕВ.

БЕРКАТЕ ХИЛДА ДЕШАРА КЕРДА ШУ!

ТАЛЛИН. Кердача дешара шерага кийчлуш республика торгови предприятеша дуккха школьни ярмаркаш хьайиллай. Уккхаза ша йиш я мел эшар: портфелаш, тетрадаш, кога гIирс, форма.

СУРТА ТIА: хьалхара учебник.

В. РУДЬКО сурт. ТАСС фотохроника.

КЕРТТЕРДАР — ДИКА СПЕЦИАЛИСТ КИЙЧВАР

Хьалха латта советски Iилма дегIадоалаеча доккха дакъа кхоач вузовски Iилмана. Из Iилма университеташка хьахинна да, хIаьта хIара шера дуккхагIа хулаш йолча советски университеташа эIамига дакъа лаца Iилма дегIадоалаеча, Iилма-технически прогресс сихъеча.

Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университет 1972 шера хьаьнй. Даь шу — дукха ха яц университет гIаьметта оттара, Iилман коллективаш вIаштIехьъяларан дегIаяхкаран.

Университет хьаеш хьалхагIа хIал хиннача пединституте геттара эсала бар Iилма-тохкама болх. Къаьстта а дегIабоалабара Iилман-лабораторни база йоацаш хиннача естественни Iилмашта доагIаш да из. Актуальни доацача кагийча дешаех йиза яр тематика.

Iилма-тохкама болх толаме дегIабоалабара лоархIамен сагтотен дехкараш латтар къоначa университета хьалхашка. ДуккхагIйола кафедраш перспективни Iилма-педагогически кадраща чIоагIъянза, хIанзарча оборудованецеи приборащеи кийчъянь керда дешареи Iилма-тохкамеи лабораторешъ хьаянза, Iилман тохкамий тематика тоаянза. лоадамбоаца темаш юкъера дIаяхаца яргйоацаш яр.

Цу дерригача шерашка Iилма-тохкама балха база хьае йийзар пелвузовски програмашкара университетскичарга довлача, специализаце керда курсаш юкъейоалаеча хьалашка, лабораторно-аудиторни помещенеш тоаеча хьалашка.

Кафедрай профессорско-преподавательски коллективаш чIоагIйора йолаш йолча кадрай квалификаци лакхъяра наькъаца санна, иштта конкурсаш а кхайкаеш специалисташ балха лехарца а. 1972—1975 шерашка моллагIчох баьнна а квалификаци лакхъеча цхьан формах чакхбаьлар берригa преподавателаш. хIаьта дуккха барaш,— шиннех а массехаьнех а, белгала аьлча: цхьан беттагара цхьа беттага кхаччалца йола стажировка, говзал лакхъю бив бетта институт; очни, заочни е шера аспирантура, и. кх. дI. Даь шера яьй 9 докторски педагогически институт йолаш яьккхача 30 шу совгIча ханачул шозза дуккхагIа) 39 кандидатски защита. Белгалдоаккхаргда вай планагIа защита е лаьрхIа хиннараш 8 докторски 30 кандидатски диссертаци хинна хилар.

Лакхера дешара заведени шийна эша преподавательски кадраш, боккхагIчар когаметта дIаоттаргбараш ший пенашта юкъе ше кийчбе йолаелча мара бокъонца кхийнаялац, гIаьметта оттаи оалаш да. Цу гIулакха а хьалхара гIа боахаш я университет. ХIанз дуккхача специальностаашта аспиранташ ба кийчбеш. Аспиранташ кийчбара гIулакха а хьалхара толамаш даьхад оаха: 1975 шерен 1976 шу доладеннача юххьен дика защита яьй кандидатски диссертацешта. Тха университете духхьашха защита яьй экономически Iилмай кандидатен (В. И. Лапаксина) физико-математически Iилмай кандидатен (С. Л. Азиеви А. Г.-И. Нальгиеви) диссертацешта. Укх гаргарча хана хьалхашка отт аспирантуре дIаччэца а дуккхача специальностаашта кандидатски защита е а бокъо йола цах аспирантуре дIаччэцарен специализировании советаш вIашагIйохкарен дехкар.

Преподавателаш кийчбаран [illegible]

лаш 1972 шера хиннача 35,0 процентагара 1975 шера 40,0 процентага кхоачаш дуккхагIа хиннаб. ХIаьта а Российски Федераце юкъерча боарамал (41,8 проц.) кIезигагIа ба уж. Цу гIулакха тхо белггала «юха чуувзаду Iилман степенаш преподавателаш федераце дуккхача кхыча вузий структуре боаццача тайшара кIезига болча физически воспитанеи ромацю-германскии факультеташа.

Преподавательски кадраш кийчъяра даькъе кхы тайла кхоачамбоацараш а да тха. Деш дола къамаьл Iилман степенаши званеши йолаш бола преподавателаш кафедрашка нийса дIа-юха ца бекъарах да. Нагахьа санна цхьайолча кафедрашка гуманитарни — (масала, советски литература кафедре — 70 процент), общественни Iилмай (КПСС исторе кафедре — 80 процент) Iилмай кандидаташ тоъал дукха бале, алгебреи геометреи, математически анализ (32 проц.), кхыяраш санна йолча лоархIамеча юкъарча Iилмай кафедрашка из процент хIанз цун эшарга хьежача геттара кIезига я, нагахьа санна кхыча мехкий метташ хьехача, физкультураи спортеи кафедраш вIалла ца йиццача а. ХIанз а цхьаь цаI Iилмай доктор вац университете математикаи физикаи специальносташта.

Цудухьа иттлагIча пятилетке, преподавательски кадраш кийчъяра юкъара боарам дIахо лакх а беш, оаха къаьстта теркам тIабахийтанза баргбаш юкъарча дисциплинай (математика, физика) хIаьта иштта лакхе йиццача факультетий дисциплинай кандидаташи доктораши дуккхагIа кийчбара.

Естественни технически Iилмашна дувзаденна деш дола Iилман тохкамаш сихха дегIахуалара данза даргдоацаш гIулакх да хIанзарча оборудованецеи Iилман приборашцеи дика кийчъянь тохкама лабораторешъ хьаяр. Таханарча дено ма-яххара йола цу тайпара лабораторешъ хьаяьй теоретически юкъерчен физика, химе кафедрашка, сагеи хьайбайи анатомеи физиологеи кафедре, цхьайолча кхыча кафедрашка. Математически кафедре хьа а яь болх беш я дешара гIулакхa санна, иштта тохкамий гIулакха а бокхача лоагхIаме йола вычислительни лаборатори.

Университет яьча хана деиз Iилман гIулакхашта лаьрхIа 600 эзар совгIча сомах приборащи оборудовании ийцай. Цул совгIа, М. В. Ломоносова цIерагIча Московски пачхьалкхен университетерей цхьайолча кхыча вузашкарей мах боацаш енай 250 эзар гаргга сома маьха оборудовани. Университето енача оборудованена юкъе — дай-мехкен доазол дехьей хьаяь комплексни дешареи дешара-Iилмани лабораторешъ, спектральни вакуумни приборащ, рентгеновски установка, дуккха кхыйола хIамаш.

Iилман тохкамий материально-технически база дIахо чIоагIъярв 10 пятилетке университета ЭВМ парк вычислительни лабораторецa шерье а цунах дIахо вычислительни центр е а, экспериментальни механически мастерскеш хьаелга вIаштIехьлаккха, кхоача азоти кислородi хьадара криогенни станци хьае, массехк керда Iилма-тохкама лаборатори хьаелгеи хIанз йолаш яраш дIахо кхы тIa а кийчъелгеи вIаштIехьлаккха лерхI оаха.

Iилман тохкамаш толаме дегIаахара ховш ма-дарра, [illegible]

безами хьашта хилар а иштта кIезигача лоархIаме деце а. Iилман тохкамаша Iилман техникаи актуальни проблемаш къестае, дешара-кхетама процесс дIахо эргайоахаш тоаяра аьттув баккха беза. Iилмахой низаш тIадерзаде деза, царна карагIаьнна Iилмаи хIамаш тар ма лу дуккхагIа Iилма-технически прогресс сихха дегIайоалаярга, республика халкъа боахамга оттадара.

Университета ректорато, паркомо, кафедраша чIоагIа терко яьй хIара кафедрана массанахьа яраш санна йола комплексни телаш вIаштIехьъяхара. Iилман тохкамий керттера лостамаш кийчдаьд, лакхерча школа Къилбаседа-Кавказски Iилман центра Совете дийца а дийна чIоагIдаьд (1973 ш.). Университета керттерча Iилма-тохкама балхий тематика тIa оттадаьд общественни гуманитарни Iилмай актуальни проблемаш кийчъелга а хIаьта иштта Iилмани прикладной гIулакха лоархIамеча естественни Iилмай дешашта тохкам белга а.

КПСС XXV съезда решенешка къаьстта чIоагIа уйла тIаяхийтай фундаментальни тохкамаш дегIадоалаладара. «Геттара дика хов вайна, — яьхад новкъоста Л. И. Брежнева парте XXV съезда ше Отчетни доклад еш, — хьарсам дизза доагIа Iилма-технически прогресса тоатол нагахьа санна фундаментальни тохкамашца из хаддаьза хьалдузаш ца хуле. лакъаргдолга». КПСС XXV съезда решенешка оттадаь дехкараш теркал а деш, университета Iилмахоша шоай тохкамий тематикана юкъе хувцамаш ду, Iомаеш йола проблемаш къоастам болашагIа белгалъю.

Парте XXV съездо дIадийхарашца диллача тIа-тIа боккхагIча лоархIаме хул деча тохкамий эффективности дикали лакхъяр, Iилман тохкамех хьахиннараш шоай ханкахьа производствана юкъехахьар.

1976 шера тха университета бокъо енна ший Iилман балхаш кепатеха арадаха, хIаьта цо керда тороназ хьахулийт, арахецача Iилман продукце дикали эффективности лакхъе йиш хулийт.

Iилма-тохкама сектор хьаяреи йоккха хиларцеи, прикладной хьисапера тохкамаш дегIахаш хиларца дувзаденна тIа-тIа дуккхагIа алсам а ювлаш тороназ хиннай университета Iилмахой чакхдаьнна шоай тохкамаш производствана юкъехухьача юкъарчал доаццаш дакъа лаца. Цу гIулакха аьттув боакх хоздоговорни тохкамий объем, йоккха хиларои промышленни, гIишлошъеча, юртбоахама предприятешцара, университета кафедрай творчески бувзамаш шербарои.

ХIанз кийчбеш хоздоговорни 15 болх ба, царех 9 г. Грознени республикаи предприятешцеи Iилма-тохкама институташцеи кхоач.

ДIахо дукха да тха лоархIамеи бехктокхамеи гIулакхаш. Тхо чIоагIа дог тийша да, КПСС XXV съездо лакхерча школана хьалхашка оттадаь дехкараш тха къоначa университета дуккхача эзарнех латтача коллективо сийлеца кхоачашдергдолгах.

Тахан чIоагIа гIаддаха а долаш даькъала бувц оаха тха университете. керда чубоагIараш, берригача цхьоалагIча курсашка мел бараша — кагийча наха а мехкараша а дешара доккхий толамаш дахар, унахцIенеи ираз долаши уж лелар лов тхона.

Керда шу даькъала хилда шуна, деза доттагIий!

М. ПАВЛОВ,
Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университета ректор.

Кердача низаца дIадоладергда

ДIадахача дешара шера КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъеш тоъал къахьийгад тха района школай дошкольни учрежденей педагогически коллективаша.

ДIахо дегIаухаш латт районе кагирхой юкъарча юкъерча дешара образованега бахара система. Всеобучах дола пачхьалкхен керттера Закон толамца кхоачашдаьд. Дерригa школе деша аха ха йола берш деша ихад дийнахьарчеи сайрийнарчеи школашка.

Дийнахьеи сайрийнеи дешаш бархI класс яьккхар 1343 саго, юкъера школа — 809 саго. Цу цифраша хьахьокх бархIлагIча пятилеткагIа хинначул ийслагIча пятилетке шозза дуккхагIа болча наха образовани ийцалга.

Дуккха кIоаргагIа а дикагIа а хиннай дешархой знанеш. ДIадахача хана хинна хIама а хинна дIаэттад школьни вахаре чIоагIа Iаткъаш хинна — шоллагIча шера цхьан классе дешархой чубисар. Уж тайла дешархой пхеза-ялхазза кIезигбеннаб.

Дешара шу чакхдалале 1976—1977 дешара шера кийчо е доладелар тхо. Укх шера май бетта школай кулгалхошеи, школьнии дошкольнии учрежденей, района юртбоахамеи промышленностеи боахамий кулгалхошеи дакъа а лоацаш хиннача горсовета исполкома заседане дийцар берий учрежденеш кердача дешара шерага кийчъяларах дола дош. ДуккхагIа йола школаш тIехьа ца теташ кердача дешара шерага кийчъяла йолаелар. Ремонт яраш эша материалаш Iалашйир, лакхерча классашка деша багIача дешархоехи технически болхлоехи гIишлон бригадаш вIашагIтехар. Июль бутт чакхбоалаш района эррига школаш тоаяь а яьнна бераш чуэца кийча яр.

Района эррига школашка июнь бетта дешархошкара къьаьна учебникаш дIа а ийдеш учебникий школьни фондаш вIашагIтохара болх дIаболабир. Цул совгIа библиотекашта лаьрхIа, керда книжкаш ийде а доладелар тхо. Юрташкарча тикашкеи буфеташкеи йоккха школьно-письменни хIамаш ера.

Массехк итт эзар сома гойтара пособешца Iалашйир дешара кабинеташ, 21 керда кабинет йиллар. ХIанз районе цхьаь цаI школа яц физика е математика, химе е биологе кабинет йоацаш. №№ 1, 6, 3, 20, 15 йола юкъера школаш кабинетни системагIа болх беш хургья.

Керда хьалъяь школаш а я районе. ХIарая 320 моттиг а йолаш вай заман хьалаша дIа ма дехха парг Iата, сийрда классаши кабинеташи йола школаш болх бе дIайолалуш я Кердача Реданте, Йоккхача Ачалкхе. 320 моттига пристройка яь йоалаш латт ЗIамигача Ачалкхе.

Цхьабакъда хIанзчул тIехьагIа де дезаш дукха балхаш дисад цу школашка.

Укх шера бIайхача кхачаца Iалашбе торо хургья эрригача школай дешархой. ХIанз болх беш йолча 7 школьни столовена кхы тIа 5 IотIакхетаргья.

Балха боахкача даьй-ноаношта боккха лоархIам болаш гIулакх да делкъийта хIама а дуйиташ хьехархочун тIахьожамца урокаш еча группаша бераш юкъелахийтар. Цудухьа уж группаш хIара шера алсамйоах халкъа образоване йолча отдело. ХIанз 1295 саг юкъе а волаш 37-га дIакхаьчай уж группаш. ХIаьта кердача дешара шера 1750 бер чу а лоацаш 50-га дIакхоачаргья уж.

Болх беча кагирхой сайрийнарча школашка 900 саг вар дешаш дIадахача шера. Ужжал хургба уж укх дешара шера а. ДуккхагIа йолча производственни коллективаша сайрийна деша багIача кагирхошта деша аьттув луш дола хьалаш вIаштIехьдоах. Цхьабакъда болх беча кагирхой дешарца кхоачамбоацараш дац аьлча харц хургдар. Тха районе йоккхагIа йолча предприятейи учрежденейи партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша кагирхошка дешийтара йоагIа терко яц. КIезига багIа сайрийнарча школе деша «Малгобекнефть» НГДУ бурув тохара балхий управлене, автотранспортни предприяте, болхлой снабжене отдела, иштта дуккхача кхыча предприятешка, учрежденешка, совхозашка болх бу кагирхой. Болх беше а сайрийна деша багIача кагирхошта экзаменаш дIаялара алапи соца а ца деш 8—20 ди отпуск йоагIа, хIаьта дешача хана кIира цхьа мукъа ди дала деххарийла я предприяти занятешка царга кийчо яйтара. Цхьабакъда деша багIача кагирхой уж бокъонаш телхаю предприятейи боахамийи кулгалхоша.

Укх дешара шера «Ачминвод» яхача заводе, Горбыткомбинате, кхычахьа юкъерча школа заочни дешара-консультационни пункташ хьаелла лаьрхIад оаха.

Мехка районашкареи областашкареи 60 хьехархо воагIа тхо долча укх шера. Уж тIаэцара кийчо яьй оаха. Школашка царна лаьрхIа квартираш, бытовой мебель кийчъяьй оаха. Къона специалисташ тIаэцаран уж дIа-хьа бекъаран дезарий план оттайир июль бетта. Царна лаьрхIа района производства хьалха латтарашцеи цIи хезача нахацеи, кулгалхошцеи вIашагIкхетара сайренаш ергйолаш я.

ТIабаьхкача хьехархой быт вIаштIехьъяккхара деша чIоагIа йоакхо ю партийни советски органаша. Цудухьа 50 саг ва районе арахьара хьатIабаьхка 4—5 шера болх беши шоай вахар тха районаца дийзай.

Оаха боккха лоархIам бу хьехархой, къаьстта юрта къахьегарий, къахьегамеи бытеи хьалаш тоадара.

ТIабаьхкача хьехархошта лаьрхIа Советское, керда Реданте, Йоккха Ачалкхе яхача юрташка сийрда, паргIата вIаштIаоалаь цIенош латт. Цу цIеношка городе бахарий ярел эргаш йоацаш эррига паргIатонаш я, цул совгIа мебель, цIагIа эшаш йола кхыйола хIамаш я.

Хьехархой квартирашца Iалашбара гIулакх массанахьа дика вIаштIехьдаьккхад аьина ала йиш яц. ГIишлошъерий бехкагIа Инаркъерча № 12 йолча юкъерча школа цIенош тоаца деш латта 3 шу да. ХIанз а тIехь паьха цIеношка бах Долакоарча, ЗIамигача Ачалкхерча школай хьехархой. ГIишлошъеча организацей кулгалхой бехкагIа капитальни ремонт ца еш латт Долакоара хьехархой цIенош, хIаьта геттара эсала лел № 14 йолча юкъерча школа цIенош хьалдара балхаш.

М. ВЕДЗИЖЕВ,
МагIалбика районни халкъа образоване отдела заведующи.

БОЛХЛОЙ КИЙЧБАРА — ЙОАКХО

Массехк ди хьалха 1-гIа Мая цIерагIча беша Нохч-ГIалгIай АССР-а профессионально-технически образоване дешара заведеней республикански педагогически конференци хилар.

Конференце балха юкъе дакъа лаьцар профтехучилищай директораша, дешара - производственни дешара - кхетамеи балхий директорий заместителаша, преподавателаша, производственни обучене мастераша, партийни, профсоюзни, комсомольски организацей викалаша, министерствайи ведомствайи кулгалхоша.

Цига «1975—1976 дешара шерарча дешара-кхетама балха итогехи. КПСС XXV-ча съезда а дIа ма-деххара республика училищашка дешара-кхетама процесс дIахо эргаяьккха тоаяра декхарехи лакха квалификаци йола болхлой кийчбарахи» яха доклад Нохч-ГIалгIай профтехобразоване управлене начальника А. Е. Кучеровен «Профтехобразоване дешара заведеней дешархошта луча коммунистически кхетамахи обществении дисциплинаш [illegible] профтехобра-

зоване управлене начальника заместителa А. Н. Заирхановен йир.

Пренешка къамаьлаш дир ГПУ-26 дешара-кхетама балха директора заместителa Т. М. Чебалинас. СГПТУ-5 производственни кхетам балара мастера. РСФСР заслуженни мастера М. И. Пасмурнова, СГПТУ-4 дешара-кхетама балха директора заместителa М. Х. Хасханова, № 7 йолча треста СМУ базови предприяте кагирхой наставника Г. Г. Тищенкос, иштта кхычар.

Педагогически конференце болх шоллагIча дийнахьа дIабихьар цхьайтта секцегIа.

Педагогически конференце доакъашхоша тIанийцар профтехобразоване системе чуйоагIача дешара заведеней болх дIахо тоабара йола мероприятеш.

Конференце балха юкъе дакъа лаьцар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома Iилман дешара заведеней отдела заведующе заместителa А. А. Надирова, РСФСР Министрий Совета профтехобразоване Пачхьалкхен Комитета хьалхен [illegible] В. В. Зраженская.

ЛерттIа кийчо яьй

Грозненски районе бархIшерарей юкъерей 42 школа я. Укх дешара шера района школашка дешара шу дIадоладергда 22,5 эзар дешархочо. Уж чуэцара школашка хаиннахьа де дезар даьд.

Дешархой каникулашка дIа ма хийщанге а болабелар районе школашта ремонт е. Ханал хьалха а дика а чакхъяьккхай ремонт Старосунженски, Алхан-Калински, Старосунженски № 2, Алханчуртски юкъерча школашка. Школаш кердача дешара шера кийчъеш гIо дир лакхерча классий дешархоех вIашагIъехка хиннача дешархой ремонтни бригадаша. Цар парташ тоадир, басар хьекхар, кIир техар, иштта кхыбола лостам бир.

Школаш кийчъеча гIо дир вай хьаьшаша Тюменера енача «Сибирь» чхача гIишлон студенчески отрядо (зональни отряда комиссар Шуман Нина). Пригородненски №№ 1, 2 йолча юкъерча школашка ремонт еш хилар уж. Иштта дика новкъостал дир Тобольски медицински Тюменски кооперативни техникумий студенташа. Е езача штукатурка еш, басараш хьокхаш, кIираш тохаш хилар уж.

Районе хьалъеш латт керда йиъ школа.

Укх шера деиз кабинетни системагIа болх беш хургья Алхан-Калински. Комсомольски юкъера школаш.

Района школашка вIашагIъехка хинца дешархой производственни бригадаш, школашка ремонт ярал совгIа, «Советская Россия» яхача колхозе, «Атагинский» совхозе 616 гектара тIара доакъара свекла кийчъечеи 185 гектара тIара хьажкIаш чуэцачеи новкъостал деш хилер.

Районе 1100 хьехархо ва, укх шера венав царех 25. Дика кийчо яьй оаха уж тIаэцара а.

В. ШЕПЕЛЕВ,
Грозненски районни халкъа образоване отдела заведующи.

ХЬЕХАРХОЙ ДАГАБУВЛ

Укх деношка 1 Мая цIерагIча беша город Грозночча школай хьехархой совещани хилар. Дешара кердача шера кийчо ярей хIанзчул тIехьагIа де дезараш белгалдарей дешаш дувца гулбеннабар города школай кулгалхойи хьехархойи.

«КПСС XXV-ча съезда решенеша дIа ма-деххара дешар хьехилгеи кхетам балари лакхдеча школай педагогически коллективашта хьалхашка латтача декхарех». городской халкъа образоване отдела заведующе О. И. Лебедевас «КПСС XXV-ча съезда решенеша дIа ма-деххара идейно - политически, къахьегамеи нравственнии кхетам лулга тоадара комсомольски пионерски организацей лоархIамах» ВЛКСМ горкома хьалхарча секретара Г. Х. Эльмурзаевен докладаш йир цига.

Шоаш Iоаьча балха опыта конференце дийцар № 28 йолча юкъерча школа директора В. Д. Измеке, № 48 йолча школа хьехархочо Н. Е. Котова, № 57 йолча школа директора Я. Д. Мальсагова, № 6 йолча школа - интерната директора С. Д. Ибрагимова, иштта кхычар.

Пленарни заседани чакхъяьначул тIехьагIа болх беш хилар 11 секци.

Совещани чакхйоалаш цига дакъа лоацаш хиннача хьехархоша тIанийцар болх тоабара тIаерзаяь йола рекомендацеш.

Совещане балха юкъе дакъа лаьцар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома Iилман дешареи заведеней отдела заведующе заместителa А. А. Надирова.

ФУТБОЛ

29-ча августе футбольни чемпионата аргIанарча туре Кемерове моттигерча «Кузбассаца» лоэзаш «Терек» ийшай счет 1:4 а йолаш.

ХIаьта хьалхарча лига кхы дола вIашагIкхетараш иштта чакхдаьннал: «Звезда» (Пермь) — «Спартак» (Орджоникидзе) — 3:1, «Даугава» (Рига) — «Таврия» (Симферополь) — 0:0, «Металлург» — СКА (Ростов) — 2:0; «Памир» (Душанбе) — «Пахтакор» (Ташкент) — 0:0, «Колхозчи» — «Кайрат» (Алма-Ата) — 5:2; «Шинник» (Ярославль) — «Кубань» (Краснодар) — 1:0; «Рубин» (Казань) — «Спартак» (Нальчик) — 4:1; «Нистру» (Кишинев) — «Нефтчи» (Баку) — 0:0.

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

ПЕДАГОГИКЕИ ШКОЛЕИ — МАРКАШ ТIА

Дуккхача почтови маркаша къахьга хьагойт вай пачхьалкхен вахар. 4,5 эзар йолча советски почтови миниатюраштa юкъера педагогикая школан хетаяьраш хьахержача просвещенех лаьца хайча пайданеи сакъердамеи йола факташ, событеш, документаш, биографеш йовзара вай дукха дIаьхий дергдола йоккха, ше санна кхы йоаца коллекци хургьяр.

Из тема йолча коллекционерашa К. Маркса, Ф. Энгельса, В. И. Ленина хетаяь маркаш гулъярца дIайолаю шоай коллекцеш. Марксои Энгельсой гучадаьккхад кхетам балара социальни маIан, цун классови хьисап.

Вайна хьалхашка я хоза кийчъяь почтови блок. Цу тIа я 1960 шерашка художникий группаца Б. В. Иогансона яздаьча «Комсомола III-ча съезде В. И. Ленина даь къамаьл» яхача сурта тIара фрагмент. Ший къамаьла тIа Ленина дехкар хьалхашка оттадир Iаламахи обществахи йола Iилман знанеш боккъонца йовзаш, коммунистически дог-уйлеи кхетами болаш хулга, коммунизмага Iомале тIахьийхар кагирхой.

Советски педагогаша чIоагIа еза лоархI эрсий Iилмахой, общественни деятелий педагогически тIехьие. Царна юкъе ба М. В. Ломоносов, А. Н. Радищев, Н. И. Новиков, В. Г. Белинский, А. И. Герцен, Н. И. Пирогов, Н. Г. Чернышевский, Н. Г. Добролюбов, иштта кхыбараш. Царна массанена а хетаяь маркаш арахийцай советски почтас.

Советски Iаьдал эттача хьалхарча шерашка керда школа хьалъеча а советски педагогика юкъе а доккха дакъа юкъедихьад В. И. Ленина соратникаша, большевикаша-просвещенцаша. Царна юкъе йоккха моттиг дIалоац В. И. Ленина сесага а тешаамеча доттагIчо а Н. К. Крупскаяс, просвещене хьалхарча наркома А. В. Луначарске, Еррисоюзни староста М. И. Калинина, кхычар.

Н. К. Крупскаяй сибат шин марка тIеи почтови бетта тIеи да, Луначарскеи Калининеи сийна а массехказа араьхай маркаш.

Советски педагогика юкъе ловохIаме моттиг дIалоац гIорваьнна педагоги йоазонхои волча А. С. Макаренкос. Цунна хетаяь 1952 шера «Йоазонхой» яхача сере араьлар портрет тIадола марка, хIаьта 1963-чен 1968-чен шерашка педагога 75 шуи 80 шуи дизар, лаьрхха марка тIайола бетташ арахецарца дездир СССР бувзама Министерства.

Школьни темах арахийцача хьалхарча маркех я 1930 шера Ленинграде хиннача Еррисоюзни цхьоалагIча педагогически выставка хетаяь миниатюра. Цу тIа вайна гу «Ленинец» яха пенгазет кийчдеш боахка дешархой. Цул тIехьагIа араювлача дуккхача почтови маркаша дувц вай мехка образовани эцара бокъонех, школашка хьехара гIулакх дIахо эргадоахаш, тоадарах, школий вахарца долча бувзамех, просвещене кхыдолча дешаех.

1958 шера «Советски мехка бераш» яхача серех араьннача маркаша тIа вайна гу «Артеке» салоIаш, микроскопаца болх беш, авиамоделаш еш доахка бераш.

«Коммунистически хьисапе деша болх бе, даха», — моральни кодексо коммунизм хьалъечунгара дIадехар деш ва КПСС XXII-гIа съезд чакхъяьнначул тIехьагIа араьннача кхаь марка тIа.

Цул тIехьагIа арахийнача маркаша вайна дувц вай мехка политехнически школаш хьаелларах, дешархой спартакиадахи вай мехка эрригъюкъара юкъера образовани юкъейоалларахи, советски дешар [illegible]

А. СТРЕМОУХОВ,
Еррисоюзни филателистий обществон член.

СУРТАШ ТIА: «Педагогикеи школеи» яхача серецара маркех цхьаберш.

ТЕЛЕВИДЕНИ

31 август
I-ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — Мультипликационни фильмай программа. 10.00 — «Киноца гойташ нинъ бу клуб». 11.00 — СССР халкъа артиста Е. Нестеренко концерт. 14.15 «Хьа къахьегам — хьа сий» Документальни фильмай программа. 14.50 — А. Исаакина творчество. 15.30 — «Iана мух» яхача телевизионни художественни фильм премьера. 2-гIа сери. 16.45 — «Изобретатель». передача дIахьу ВОИР-а Центральни Совета председателa Г. П. Софонова. 17.15 — «Къонабарий адресаш». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Аист» яха мультфильм. 18.25 — «Вузашкеи техникумашкеи дешара керда шу доладаларга». СССР. Лакхера а юкъера а специальни а дешара министра В. П. Елютина выступлени. 18.55 — «Дунен халкъий творчество». 19.40 — Фильм-спектакла премьера. 21.00 — «Ха» Информационни программа. 21.30 — Фильм-спектаклъ дIахо гойт. Из чакхдаьлча кердадараш.

II-ПРОГРАММА

18.00 — Бераштa фильм. 18.40 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала). 18.55 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 19.15 — Киножурнал. 19.25 — «02 ладувгI». 19.45 — Шоана, бераш. 20.15 — «Кхоана — школе!». Нохч-ГIалгIай АССР просвещене министра М. У. Умарова выступлени. 20.25 — Документальни фильм. 20.35 — Сатирически объектив.

1 сентябрь.
I-ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — СССР Пачхьалкхен Академически ЗIамигача театра фильм-спектакль. 14.30 — Документальни фильмай программа. 14.55 — Композитор С. Прокофьев. 15.25 — «Коммунисташкара масал эц». Пензенски областа Лунински юкъерча школа дешархой сочиненех. 15.55 — Бераштa — фильм. «Ахка а хьакхаьчар» яха художественни фильм. 17.00 — «Iилманхочоа дош да». Академика Я. М. Колотыркина выступлени. 17.15 — «24 сахьат», Информационни выпуск. 17.30 — «Юрта сердалонаш». Социалистически яхья дневник. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «ХIара сурта тIа малх». 18.30 — «ДоттагIий наькъашка гIолла» 1-гIа передача. Польски Халкъа Республика. 19.00 — «Тха школьни мохк». Концерт. 19.30 — Футболах СССР чемпионат «Торпедо» — «Динамо» Москверча В. И. Ленина цIерагIча Центральни стадионера трансляци. Перерывах». «Спортлото» тираж. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.45 — «ДоттагIий юхьмараш». Передача дIахьу писателa А. Алексина. 22.30 — «Ашарий обонемент». Д. Шостаковича хьалхара симфони. Из чакхъяьлча — кердадараш.

II-ПРОГРАММА

18.00 — Телевизионни фильм. Библиотека 450 шу». 18.15 — «Шеча уголокашка Еррисоюзни хьожилга дIададаш да». 18.40 — «Наьха кулга карара говзал». 18.55 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 19.15 — «Тха моаршал». 19.20 — «Шоана, бераш (гIалгIай меттала). 19.25 — Телехьажархой лаякех дола концерт (нохчий меттала). 19.55 — «Кулаиле цIе фийгаш» яха телевизионни фильм.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIолла хувцалуш морхаш а йолаш, йоачаш а йоацаш. Малхбузехьара секунде 3—7 метр сиха мух а хьекхаш хилен фегара температура республике гIолла 22—27 градуси Грозне — 24—26 градуси йовха хилен дар тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохкама секретара — 3-34-38; партийни дахаран культуран отделан — 3-61-46; промышленности отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорсе — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей ерен, шоаттен деношка.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография изд-ва «Грозненский рабочий», Маяковского, 92.

Заказ № 6247.